

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 287, травень, 2018

Михайло Кириленко,
Мелодія гір

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Микола Хвильовий і Румунія*
- ❖ *Забута письменниця Сидонія Никорович*
- ❖ *Так, це оповідання*
- ❖ *Тарас Шевченко:
Юродивий – або святий лицар!..*
- ❖ *Румунське анотоване видання «Щоденника»
Тараса Шевченка*
- ❖ *Молитви і псалми Тараса Шевченка*
- ❖ *«Ця шокуюча Східна Європа» – антологія
українського оповідання XXI століття*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (LX).
Осмислення ряду фольклорних відносин*
- ❖ *Свято поезії в Сігеті*
- ❖ *Буковинські трафунки*
- ❖ *Костіка II-ий (Із циклу ПРОМАХИ)*
- ❖ *Бляшаний Христос (Уривок з роману)*
- ❖ *Полянські звичаї і традиції (Свальба)*
- ❖ *Народно-християнські свята українців
Добруджі. Свята неділя – Трійця*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І РУМУНІЯ

(До 125-річчя з дня народження і 85-х роковин смерті)

Микола Хвильовий (справжнє ім'я – Микола Григорович Фітільов, народжений 13 грудня 1893 року – помер 13 травня 1933 року) належить до українських письменників, творчість яких тим чи іншим способом пов'язана з їхнім принагідним перебуванням в Румунії й спізнанням її історичних реалій, побуту і ін. Мимовільно зринає в пам'яті приклад Юрія Федьковича, який побував у ряді румунських місцевостей, про які написав відповідні художні твори.

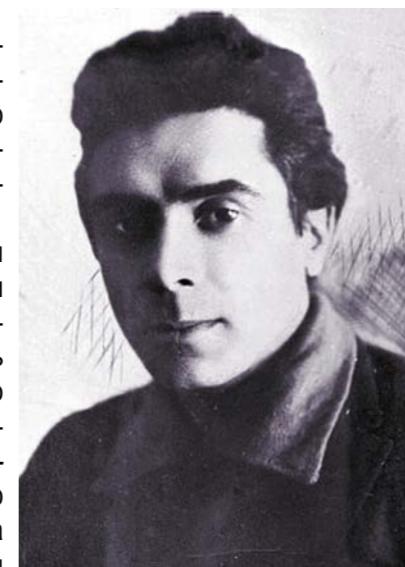
Найбагатіші же матеріали про тісні румунсько-українські зв'язки, і то в дуже малій мірі досі вивчені, припадають на час Першої світової війни й наступних років, цьому румунсько-українському переломному історичному моментові належить, наприклад, творчість Панаїта Істраті, не вповні вивчена під даним кутом зору.

Надто містко, осмотично й оригінально, здається, румунські враження частково влились у самотнню творчість Миколи Хвильового, надавши їй кілька визначальних художньо-концептуальних доміант.

Сумарно представимо постання самотнього письменника Миколи Хвильового внаслідок діючого «прищеплення» румунських вражень на життєвому його шляху, показово представленою ним же у 31-річному віці в недавньо виявленій *Короткій біографії*¹, написаній російською мовою 1924 р. Народився Микола Хвильовий у сім'ї народного учителя с. Тростянка Архитерського повіту Харківської губернії, п'ятеро дітей якого (три сестри і брат майбутнього письменника), як пише Хвильовий в *Біографії*, згідно з тодішніми традиціями і з соціальним положенням, не здобули яку-небудь освіту – брат був ковалем, сестри «не мали диплома ні за середню школу», а відсутність в майбутнього письменника так званого «виховного цензу» пояснюється, зізнається він, індивідуальними його особливостями: успадкувавши від батька нахил до мріяння, майбутній письменник поступив в Архитерську гімназію, але за участь в українському революційному кружку батькові, мовляв, «запропоновано було передати його місцевому жандармові», внаслідок чого його

син покинув гімназію, «не одержавши атестата ні за чотири класи».

З того часу починаються його «митарства»: спочатку поступає в «поміщицьку економію» чорнобромом, щоб «вести серед батраків агітацію за повалення існуючого тоді ладу», його революційність «виражаючись в читанні народницьких рефератів». Невдовзі він усвідомлює, що «свою долю повинен самостійно вирішувати». У 16-17 років «під ідейним напучуванням батька встигає вивчити всю російську класичну літературу, особливо народницьку». А щоб його мрії збувались, усвідомлює, що повинен покинути село. І так, «без копійки», направляється в Донбас, де після недовгого скитання поступає на Дружківський завод чорнобромом в котельний цех. Після кількох місяців завод «оглушив» його, і

майбутній письменник заприймає, що в «тисячному потоці робітників» він не спосібний «продовжити ту ідейну працю, про яку мріяв на селі». З одного боку, результати здавалися йому надто малими, а з іншого – він усвідомлює, точніше, відчуває, що його «товариші не завжди розуміють його», що вперше примусило його «задуматися над тим ідейним багажем, яким наділив його батько». Але цього не сталося, бо «був надто молодим».

В результаті цього, він покидає Дружківський завод. Причиною «послужили філософія горківських босяків», «захоплення Горьким і його бродячою Росією», і майбутній письменник направляється на південь, до моря – «бродяцькими етапами», працює в Таганрозькому порту вантажником, далі – на цегельному заводі, потім підвізником коксу у Горлівці й деінде, але нігде «не затримується довго», не «погоджуючись з існуючою тоді експлуатацією праці». «Анархістом, очевидно, в той час не міг бути».

Вубухає Перша світова війна. 21-річний майбутній письменник повинен виконувати воєнну службу. На початку 1915 року з Харкова «за недисциплінованість» його відправлено рядовим солдатом «с маршевої ротой на действующий фронт» в складі полка, який «стояв на позиції в волынских болотах». (Продовження на 4 с.)

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І РУМУНІЯ

(Продовження з 3 с.)

С цього времени начинаются скитания по Галиции, Буковине, Румынии. Бои, походы, вши, «лямка» пехотинца, – все это я вынес физически, но морально это испытание меня надломлило. Этот период своей жизни я могу характеризовать как период полного духовного упадка». Про жодну ідейну роботу він уже не міг мріяти, бо бачив одну лише безкінечну «походну» дорогу, на якій чекало його тільки безхліб'я, гарматний гул і сіра маса не-виразних людей.

Поворотний момент у духовному стані Хвильового стався 1916 року. Будучи переведеним рядовим в 9-у хімічну команду «постійного складу», йому прийшлося «столкнуться с живыми людьми, и там я вдруг вспомнил, что я все-таки человек, а не заведенный автомат» (підкреслення н. – І. Р.). Це, правдоподібно, – момент постання в душі письменника його роздвоєності, яка набере форму протистояння добра і зла в поступках його героя, «чекіста і людини», як в новелі *Я (Романтика)*.

Першою живою людиною для молодого Хвильового був «пітерський робітник», який організував «что-то вроде кружка, где велась агитация против войны». Цікаво відмітити, що письменницьке душевне роздвоєння відчутним почало ставати саме в Румунії. В якій саме її частині він не вказує. Із згадок про побутові її реалії видно, що Хвильовой добре обізнався з Румунією, як це впливає з його новели *Редактор Карк*: «...як багато тепер дітей на вулиці – з щітками, з цигарками, стільки бачив у Яссах чи в Бакеу, в Румунії – там багато кафешантанів, добрі скрипники, а в горах їдять мамалигу, живуть із свиньми, там же носяться вітри, а збоку Карпатські й Трансільванські гори, снігові верхів'я...»

Варто, може, відзначити, що душевне роздвоєння Хвильового відмінніше виявилось у час, коли царські війська «стояли в голодной Румынии, и это способствовало успеху агитации. (...)». Шла підготовка к разложению армии. Мы агитировали за отказ наступать». Для літературних розвідок, можливо, цікавими будуть усні перекази про згадані Хвильовим агітації. З нагоди написання даної статті мимовільно зринають в пам'яті спогади батька про російських солдатів Першої світової війни, з якими він хлопцем познайомився під час тимчасового їх перебування в його рідному південнобуковинському селі (ніяк не «голодному», а по-господарському впорядкованому, в якому люди не жили із свиньми, деінде щось подібного можна було і побачити), запам'ятав їх добре зодягнутими, достатньо забезпеченими харчами (цукром навіть пригощали

дітей) і незадоволеними воюванням по чужих землях; казали: «Навіщо нам невинних людей вбивати по чужих землях, коли нам достатньо і своєї землі». Звідки саме були ті російські солдати, які в розповідях дивували південнобуковинських, зазвичай, малоземельних селян деталями, подібними до наявних у знаменитому творі М. Шолохова *Тихий Дон*: «Коли народжується син, то цар обдаровує батька гектаром землі. Коли дочка народжується, нічого не дарує...»

Змістовно тотожні із згадуваними Хвильовим агітації проти війни поширювались усно серед місцевого населення, будучи оприлюднюваними і закличними лозунгами. Підсумковим висновком агітацій залишилися в місцевій усній пам'яті тих часів слова російських солдатів: «Покидаємо війну, повертаємось додому і «розплатимось» з тими, хто направив нас скитатися по чужих землях».

Повернувшись разом із російськими солдатами з багатьма враженнями із Першої світової війни, далі беручи участь в громадянській війні, Микола Хвильовий як один з організаторів харківського літературного художнього життя, як член-засновник багатьох літературних організацій – «Гарту», «ВАПЛІТЕ» і «Політфонду», розгортає і плідну літературну діяльність, найповніше розкриває свій талант у новелах та оповіданнях з виразним лірико-романтичним чи імпресіоністичним забарвленням. Відмічувану колишню людську робітничу масу, згадану в його *Короткій біографії*, Микола Хвильовий тепер, в умовах громадянської війни, в новелістичних творах зображує роздвоєним підходом до революційних подій, з масового потоку відокремлюючи людину з її поривами до переслідуваної мети (часом неосяжної) у гострому конфлікті із своїм часом, як це майстерно втілено в новелі *Я (Романтика)*, в якій найпрозоріше виявлено протистояння добра і зла в душі героя, його роздвоєне ставлення як главковерха чорного трибуналу революції, інсургента, бандита за однією термінологією, який ухвалює вирок розстріляти черниць за антиреволюційну агітацію, а з іншої сторони – того ж героя як людини, муки якої до неможливості натягнуті, наче дріт, бо серед черниць він впізнає свою матір Марію (ім'я, що символізує утілення безмежної доброти й милосердя Богоматері), яку власноручно застрелює, щоб довести відданість революційній справі, чим він втрачає себе, стаючи безвольним виконавцем, «гвинтиком», внаслідок чого, як сам заявляє, «розкололось моє власне „я“». «Усе це, – відзначає український філософ Мирослав Попович, – різні „кінці душі“ одного й того ж самого романтичного „Я“».

Своїм знаменитим твором Микола Хвильовий художньому зобразив одне із найтрагічніших явищ, породжених бурхливими нестійкими й небезпечними подіями громадянської війни – постання у бувшому радянському суспільстві безвольних виконавців владної системи, її «гвинтиків», в яких з різних причин проявлялося чи не проявлялося душевне роздвоєвання. (Далі буде)

Примітки

1 Микола Хвильовий, *Краткая биография*. – М. Хвильовий, *Твори*, у 2-х т., т. 2, с. 832.

При цій нагоді щиро дякую Галині Хоменко, професорці Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди за інформацію про даний цінний документ.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з № 286)

Оселившись у Луці, Сидонія, як і її чоловік Омелян Гнідий, повністю віддалася просвітницькій праці. Про цей період свого життя вона згадувала на редагованій нею сторінці «Жіночі справи» газети «Хліборобська Правда». В анонімній рубриці видання «На українським селі», яку вела, за позначенням в тексті, «жена священика», чим майже точно розшифровувалося ім'я її авторки, вміщено один красномовний епізод, який розкриває ті цілі та завдання, що їх ставила перед собою письменниця в просвітницькій роботі серед селян:

«Було це серед літа. Божа краса чарувала людей. В городі між пахучими цвітами сиділа молода українка, жена священика... <...> Якась тінь зажуреності покрила її гарне лице. Вона застановилася над долею українського народу. Відчинилась фірточка і в город увійшла маленька сільська дівчинка і станула собі близьенько коло жінки священика. Підійшла до неї ще ближче і поцілувала руку.

– А що скажеш, Марійко? – і погладила дівчинку по голові.

– Я дістала сьогодні від мого братчика дуже гарну з образками історичну книжку і не вмію по-своєму читати, – її брови насупилися, а в очах показалися слези. Сумно опустила свою голівку.

– Що тобі, дитино? – поспитала ласкаво жена священика.

Мала Марійка розплакалася.

– Я... я... не вмію по-українському читати і мені такий жаль.

– Тому ти, дитинко, так плачеш?! Ти хочеш учитися по-своєму?

– Я маю таку велику охоту, але немає, хто би мене навчив.

– Як ти маєш таку велику охоту, то візьми до себе ще таких двох дівчаток та прийди завтра до мене, а я пічну вчити вас рідної мови щодня.

Маленька дівчинка з радости низенько вклонилась і побігла скоренько на вулицю, а відтак побігла на толоку, щоб собі підібрати на завтра ще двох малих товаришок.

Молодій жінці священика було так гарно на душі. Сьогодні вона була щаслива – це був початок доброго діла у своїм народі»¹.

Отже, випадок із сільською дівчинкою, яка виявила природне бажання навчитися грамоти рідною мовою, послужив початком важливої справи: Сидонія Никорович організувала курси неграмотних, своєрідну школу, яку щоденно з третьої до п'ятої години пополудні відвідувало п'ятеро сільських дітей віком семи-десяти років. У своїй навчально-виховній практиці новоспечена вчителька спиралася на досвід батька. За її програмою, перший урок відводився на вивчення грамоти, на якому діти з ласкавим і підбадьорливим словом наставниці опановували ази письма і читання.

Другий урок Сидонія Никорович-Гнідий призначала для прочитування поезій, уривків з історії України, починаючи від заснування Київської держави, народних казок і оповідань. Завершувалися заняття прогулянками в поле чи ліс, супроводжуваними бесідами про село та його людей, користь садівництва і пасічництва, порадами стосовно домашнього господарювання тощо. У такий спосіб діти готувалися до правильного сприйняття життєвих реалій, вчилися стати дорослими, працьовитими і сумлінними громадянами.

Своїх учнів Сидонія Никорович-Гнідий виховувала в душі українського патріотизму, любові до рідної землі, її історії і культури. Надійною основою у цій украї важливій справі їй слугували життя і творчість Тараса Шевченка. Діти вивчали напам'ять вірші із «Кобзаря», разом з учителькою тлумачили їх зміст, переказували епізоди з біографії великого поета.

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з 5 с.)

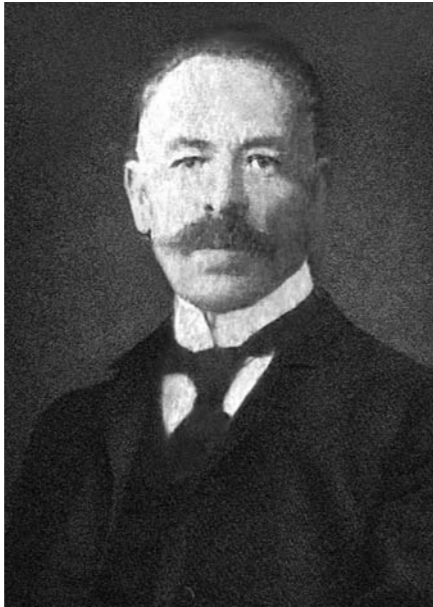
У розмовах з учнями про значення знання й освіти в житті людини Сидонія Никорович також покликлася на досвід Тараса Шевченка. Поет, за її словами, усе своє життя вчився, постійно набував знання «з живої книги українського народу», бо добре розумів, що «любов, правда і знання – найбільша людська зброя, яка єдина в силі принести свободу Україні»². Цілком можливо, що коротка навчально-педагогічна праця дала Сидонії Никорович багатий матеріал для статей про важливість національно-патріотичного виховання молоді і широких народних мас, згодом опублікованих у чернівецькій періодиці.

У Луці Сидонія Никорович підготувала до друку свої перші твори, з якими дебютувала на сторінках «Нової Буковини». Протягом квітня-грудня 1912 р. тут вона опублікувала кілька творів малих прозових жанрів: «У ґерента», «Мелодекламація», «Боярин», «Сусідська річ», «Перли», «Через жіночу конкуренцію», «Він», «Мале Монте-Карло» та ін., які стосувалися життя людей різних суспільних станів – селян, міщан, інтелігенції, збіднілих нащадків знатних родів тощо.

Проза Сидонії Никорович ознаменована особливим стилем, поєднанням рис традиційної (народницької) і модерністської (неоромантичної) манер письма, вкрапленням у тканину твору сатирично-гумористичних елементів, тяжінням до показу людини, самотньої у складних, інколи навіть трагічних життєвих ситуаціях, у чужому їй і абсурдному світі.

Сидонію Никорович цікавили буденні ситуації, інколи висвітлені під гумористичним кутом зору. У цих випадках її персонажі, смішні, дріб'язкові й галасливі у своїх щоденних побутових клопотах, намагаються будь-що показати одні перед одними вищість свого «Я», чим нагадують відомих героїв Івана Нечуя-Левицького. Правда, на відміну від видатного класика, молода авторка прагнула надати своїм замальовкам соціальної гостроти. Приміром, в етюді «У ґерента», де розгортання центрального конфлікту передують повідомлення, яке хоч відчутно і не впливає на розвиток основних подій твору, проте служить промовистим

засобом характеристики тодішніх суспільних відносин, змодельованих на основі побутових картин із життя буковинської сільської громади: «В селі К. був великий нелад. Двірник не тримав порядку, ґаздував громадськими грішми, як би своїми, тому-то читальники³ зажадали до села ґерента. Тай прийшов ґерент, чоловік освічений, на параграфах розумівся, як би сам судія. Він мав досить до діла з громадськими касовими книжками, а не менше клопотали ему голову баби, що на всякі дурниці прибігали до него на скаргу»⁴. Гумористичний контекст твору забезпечується не тільки дріб'язковістю скарги сварливої селянки, зверненої до високопоставленої особи, а й тим, що своє прохання жінка, всупереч установленому ґерентом строгому регламенту, обставляє

Ілля Ілюк,
батько письменниці

Омелян Гнідий. Фото з архіву
Володимира Старика

численними деталями, які не стосуються суті її справи. Крім того, прохачка ніяк не може зрозуміти, чому її скаргу відхилено, а тому бурхливо погрожує усім зверненням до вищих судових інстанцій.

Етюд «У ґерента», як і твір аналогічного змісту «Сусідська річ», у гумористичних тонах представляє тип непокірної і невгамовної, проте недалекої жінки, яка без особливої на те причини протестує проти всього і всіх. А коли вона усвідомлює, що її позицію сприймають з іронією і насмішкою, переходить на сварливий і лайливий тон. Стрімкого плину сюжетного часу авторка досягає майстерно побудованими діалогами, що

за певних застережень дає підстави кваліфікувати обидва твори як драматичні етюди.

Особливого творчого успіху молода письменниця досягла у відтворенні різних психологічних станів людини, зумовлених самотністю. Героїня оповідання «Боярин» Лікерія зазнає тяжких душевних переживань через зміну місця проживання. Вийшовши заміж, вона змушена із низовини перебраться в гори. Безмежжя полонин і лісів постає у її свідомості як замкнений простір, з якого нема жодного виходу в інший, близький і зрозумілий їй, світ. Складний психологічний стан жінки поглиблюється байдужим і зневажливим ставленням до неї чоловіка, зміст і сенс життя якого зводиться до розваг і пияцтва, що призводить родину до швидкого зубожіння, руйнує будь-які її перспективи.

Самотність Лікерії – гранична, оскільки проявляється в перманентній тузі за домівкою, де їй «розкішно, а разом спокійно, щасливо жилося»⁵. Єдина її розрада, а водночас смисл буття – «ґаздівство, бо Бог не обдарував її дітьми»⁶.

Становище підневільної, до якого Лікерія поступово зникає, тримається на страхові жінки перед п'яним чоловіком, на побоюванні бути приниженою фізично. Тому вона покірно несе хрест свого подружнього, чи радше рабського, життя.

Одним із структуротворчих елементів новели виступає наскрізний образ тиші. Уже в зав'язці твору повідомлення «Мертва тиша лежала на цілій хаті та обійстю» мовби символізує те становище, на яке прирікалася нова *господиня / рабиня* дому боярина. У розвитку подій цей же образ відтінює стан Лікерії, позбавленої можливості будь-якого спілкування: «Пусто і тихо було в хаті, бувало чути, як мушка брениць». У розв'язці «мертва тиша» порушується співом Лікерії. Пісня, яку вона через силу співає на забаганку п'яного боярина, нагадує їй рідну домівку, від чого великі чорні очі жінки наповнюються сльозами.

Іншу смислову функцію мотив зміни настрою, спричинений співом, відіграє в новелі «Він». Збайдужілий до своєї самотності, безіменний герой твору – дрібний чиновник із численними боргами – замикається сам у собі, стає апатичним до всього: «Дивився яось дивно, все однаково. Єго вираз ніколи не мінився, одностайний, байдужий. Чи є в сім чоловіці душа, чи він жие? Чи відчуває він що-небудь? Що би не чув, чи смішне, чи сумне, однаково байдужо вислухає, а при кінці процідить яесь слово»⁷. Його не цікавило ні особисте життя, ні те, що діється довкола нього. Він «ніколи не любив ходити до театру, не читав газети, весь світ єго нічого не обходив, крім вірителів⁸, тай то не дуже!» Самоізолювавшись у своєму душевному

мікро-просторі, він не переймався навіть існуванням товаришів. Лише інколи, добре наїдпитку, він співав у їхній компанії свою улюблену арію. І тоді з його очей «щезав той байдужий скляний вираз. Лице оживлялося, він цілий мінився і ставав не той». Усі з приємністю слухали його спів і просили повторити. Це пробуджувало в ньому почуття радості, і він, щасливий, тихо наспівуючи, пізньої ночі повертався до своєї порожньої обителі. Мимовільна втеча від самотності лише на якусь мить повертала його до нормального життєвого ритму, а відтак .

Уважні психологічні спостереження Сидонії Никорович за внутрішнім світом людини давали їй щедрий матеріал для втілення творчих задумів у змалюванні духовних поривань своїх персонажів, розкритті їхнього емоційного стану, навіяного музичними інтонаціями. Новела «Мелодекламація», що належить до кращих ранніх творів письменниці, побудована на колізії випробування в межовій ситуації. Її герой, молодий хлопець, який мріяв про одруження з коханою дівчиною, страждає від невиліковної недуги. Він усвідомлює свою приреченість, але намагається вхопитися за останню радість у своєму житті – побувати на концерті хору «Боян», щоб послухати улюблену мелодекламацію.

Ранні твори Сидонії Никорович засвідчили прихід в літературу талановитої авторки, самотньої теми, образами і стилем, розумінням свого місця в письменстві. Окремі з них виявляли цікаві неоромантичні тенденції, які відповідали тодішнім мистецьким пошукам в українській літературі.

(Далі буде)

Примітки:

¹ На українським селі // Хліборобська Правда. – 1935. – Ч. 12. – 11 серп. – С. 3.

² [Никорович С.] Учітєся, брати мої, думайте, читайте! / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1935. – Ч. 16. 8 верес. – С. 3.

³ Читальники – члени читалень, сільських культурно-освітніх установ в Україні кінця XIX – перших десятиліть XX ст., організовані просвітницькими товариствами.

⁴ Гнідий С. У ґерента / Сидонія Гнідий // Нова Буковина. – 1912. – Ч. 44. – 26 квіт. – С. 1.

⁵ Гнідий С. Боярин / Сидонія Гнідий // Нова Буковина. – 1912. – Ч. 99. – 22 верес. – С. 1.

⁶ Там само.

⁷ Гнідий С. Він / Сидонія Гнідий // Нова Буковина. – 1912. – Ч. 122. – 11 груд. – С. 1.

⁸ Віритель – кредитор, позикодавець.

Аурел Марія БАРОС

ТАК, ЦЕ ОПОВІДАННЯ

Збірка *Povestiri* (Оповідання) містить двадцять чотири твори короткої прози, вибрані із двох томів Григора Тютюнника, виданих посмертно у 1984 році під назвою *Твори*. Селекція текстів, як і переклад на румунську мову, а також передмова до збірки належать Корнелію Іродові.

Строго побудовані оповідання вписуються у кілька класичного реалізму і подеколи нагадують твори Мопассана чи великих латино-американських авторів початку ХХ-го століття. Те, що їх відрізняє, – це атмосфера, власна атмосфера не так українського *modus vivendi*, хоча деякі соціально-поведінкові факти специфічні йому, як Центральній і Східній Європі. Атмосфера, яка (поступово будуючись довкола окремих глибоко реалістичних, якщо не натуралістичних елементів), інтенсивно враховує кожен аспект повсякденного життя, кожне бурхливе почуття та, перш за все, жах існування так, що іноді стає вражаючою. Григор Тютюнник віртуозно вражає тривожною дивністю деталей, сутністю трагедії його частини світу, а іноді – рідше – чистого щастя. Навіть нічого не знаючи про цю книжку, після прочитання короткого уривка з неї, можемо стверджувати, що вона розкриває історію певної частини Центральної і Східної Європи, подеколи озброєної, розбитої, а деколи неймовірно прекрасної.

Той, хто говорить ефектно, говорить, за певних обставин, для певної демонстративності. Григор Тютюнник не застосовує таких засобів. Події висвітлює якомога простіше, таким чином, що меседж, який він несе, подається природньо. Жодного наполегливого формулювання, жодного моралізуючого наголошення, іншими словами, жодного громіздкого підходу. Звичайно, простота висловлення також у повній мірі бере участь у визначенні стилістичного підходу автора. Без сумніву, тропи не численні, але використані вдало. Поміж ними першість має іронія, яку автор застосовує гнучко і широко. Тут ми могли б говорити про багатосторонню іронію: почергово – темну, насмішливу, ніжну. Також треба відмітити, що іронія часто поступається гумору, який, у свою чергу, теж мінливий: часто відчайдушний, коли не-коли гострий чи абсурдний, часом лише приємний чи наївний. В той же час помітними є і паралелізи, – багато текстів мають чітко виражений дзеркальний розмір – антитези, особливо соціальні, або притчі, якими переповнені оповідання. Ще більш помітними є їх чудові взаємопроникнення, що занурюють читача в хапливі

місця. Наприклад, в оповіданні *Обмарило* драматичний, тривожний текст описує жахіття післявоєнного життя.

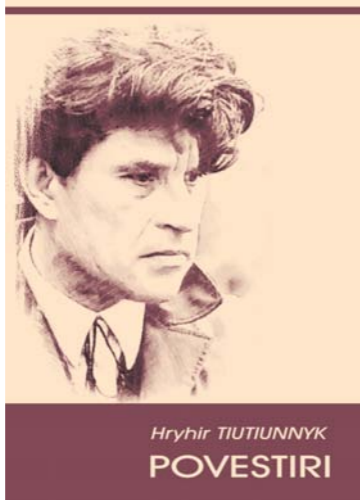
Останні зауваження потребують розгляду різних стилів, якими викладається розповідь. Іронія та/або гумор ілюструється особливо в діалогах, які, скажімо просто, анімовані, смачні і з високим рівнем автентичності. Мова села, у якій вкарбована архаїчна мудрість, дитяча мова та народна мова – це пристрасні інструменти письменника. Розповідь також розвивається з великою жвавістю. Оповіді чіткі, відверті, експресивні, хоч подеколи трапляється, що як ліричне повіювання чи, у виняткових випадках, туман містики окутує прямий виклад подій. Також відмітимо, що у творах, як оповідання *Дивак*, розповідь є навмисно наївна, начебто була складена демонстративно, – і, таким чином, хвилююче, – через невинний погляд головного героя – малого Олеса – яким він дивиться на світ. Але, незалежно від застосованого підходу, текст залишається захоплюючим і читається на одному диханні.

З тематичної точки зору гама широка: убоге життя на селі чи у робітничому середовищі, незгладимі сліди Другої світової війни, дитинство – дуже рідко щасливе, – далі кохання, смерть і т.д. Беручи до уваги тематику, оповідання переважно сповнені безмежного, приголомшуючого драматизму. Тільки гумор підсолджує трішки їх емоційний заряд.

Якщо взяти до уваги вищенаведені спостереження, то зрозуміло, що перед нами чудова книга та, цитуючи перекладача і прозаїка Корнелія Ірода, справжній «майстер короткої прози». З цієї точки зору, видання збірки Григора Тютюнника – прекрасний видавничий вибір. Головно тому, що це перший переклад його творів на румунську мову.

Тепер щодо горизонту очікувань румунського читача. Наш читач призвичаєний, як ми вже мали нагоду зауважити, як з реаліями, описаними в *Оповіданнях*, так і з їх стильовими цілями. Тому, очевидно, всі тексти йому доступні. І якщо, скажімо, виконтується одне чи інше специфічне посилання на український простір, то воно цілком бажане, оскільки, на щастя, розширює румунський горизонт очікування. У підсумку, вітаємо вихід збірки Григора Тютюнника і прекрасний переклад Корнелія Ірода – витончений, смачний, гнучкий.

З румунської переклала
Ірина МОЙСЕЙ

Hryhor TUTYUNNIK
POVESTIRI

Євсебій ФРАСИНЮК

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:
ЮРОДИВИЙ – або святий лицар!..

Після покути довгого та виснажливого заслання Шевченко написав твори, які часто спонукують до повторного читання, хоча б з перспективи насолоди повторного продемонстрування нескоримості духу перед постійно «обновлюючими» формами деспотизму – різновидного сатрапства.

Від сотворення людини Всевишнім до Ісуса Христа, від Його воскресіння і по сьогодні людина вповні переконалась, що її життя-буття супроводжує сила вільного обирання між добром і злом, що дух є невмирущий і тому нескоримий, що його не можна ні приховати в ніякому кивоті, ні придушити в людській плоті. Найконкретнішим доказом цього є гідна подиву, невгамовна людська жага та нескінченні спроби пригнобити/знищити вільний дух людини тілесним пригнобленням/знищенням всупереч відповідним невдачам.

Спроба пригнобити вільний дух боротьби Шевченка проти царського свавілля, проти покріпачення українського народу, головно коли в Європі сильно дув вітер свободи людини, «перевиховати» його десятирічним засланням, зосталась черговим краховим засобом. На пройденій пекельній дорозі він стає і безпощадним суддею царського деспотизму, і найколючішим сатириком гнилої людської етикоморалі, але і чітким візіонером правдивого зв'язку людини з Всевишньою Мудрістю, розрізняючи «холодно» діяння мудрості Святого Духа і діяння людини в затриманні гармонійного функціонування Всесвіту, зокрема «малого космосу», тобто міжлюдських зносин.

Перші два твори, написані в рік повернення, 1857, **Неофіти** і **Юродивий** – це просто духовний вибух Шевченка у геніальній поетичній формі, спричинений накопиченням нестерпного приниження його людської гідності, пригноблення його вільного творчого духу та придушення духу свободи у народі з боку коронованого тирана та його лакеїв.

У записах Щоденника українського поета від 19 липня 1857 та 13 грудня 1857 уточнюється, на основі мотиву сну, історія написання так названої ще незакінченої поеми **Юродивий**. Бажання Шевченка

було написати задуманий твір у формі епопеї під заголовком «Сатрап і Дервіш».

Вважаємо, що «Юродивий» – це вступ і зав'язка до величезної епопеї волі, котру Великий Кобзар залишив заповітно творити надалі своєму народу, і народ України «пише» й нині цю епопею своєї повної свободи.

Тема твору – нескоримість вільного духу – основана на реальній події: в часи Чернігівського, Полтавського та Харківського генерал-губернатора Миколи Долгорукова (1792-1847) якийсь чиновник Матвеев у церкві дав ляпаса керівникові губернаторської канцелярії, хабарнику Писареву, за що був покараний каторгою.

Шевченко вважає жест чиновника прикладним, навіть героїчним, але нащеплює подію на часи Київського, Волинського та Подільського генерал-губернатора Дмитра Гаврилича Бібікова – названого Безруким, тому що насправді втратив руку у війні проти Наполеона в 1812 році, в битві на Бородінському полі. Для Росії він був героєм, але для України, головно для Шевченка, за жорстоку русифікацію українського народу, ліквідування Києво-Мефодіївського братства з відомими наслідками, за Тимчасову комісію для розробки стародавніх актів, вивезених з України хтозна-куди, за нелюдські розправи над селянами, повсталими проти звірячого пригноблення новими прийшлими поміщиками відомо звідки, Бібіков залишився не простим деспотом.

Повертаючись із заслання, Шевченко ще не звільнив душу від глибокої ненависті до малих військових чинів, від котрих зазнав нелюдського відношення як до рядового солдата, дурацької зневаги, образ та насмішок. Ненависть давно сягнула кульмінаційного напруження і переросла у сатиру гомерівського сміху з того, що подібні тим дрібним чинам поставлені царем правити його рідною країною: **«Во дні фельдфебеля-царя/ Капрал Гаврилович Безрукий/ Та унтер п'яний Долгорукий/ Україну правили».**

(Продовження на 10 с.)

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: ЮРОДИВИЙ – або святий лицар!..

(Продовження з 9 с.)

Тільки досконалі знання з історії Росії та України і виємковий поетичний талант дозволили влучити пером в найуразливішу точку ества маловартісної людини. Асоціюючи нижчі офіцерські чини (фельдфебель це старший унтер-офіцер) з найвищими політично-адміністративними чинами (цар, губернатор), принижуючими пристрастями (п'янство, злодійство), висловленими прямо або сугестивним прізвиськом (Долгорукій), поет приготував безпощадний висновок: «... **Добра/ Таки чимало нартворили,/ Чимало люду оголили/ Оці сатрапи ундіра.**»

Генерал-губернатор Гаврилич Бібіков не тільки розпусна, ненажерлива до безмежного наживання людина, але й «хворіє» на воєноздатного офіцера, який чинить і нелюдське, щоб тільки догодити, не більш вартісному за нього, государу: «**А надто стрижений Гаврилич/ З своїм ефрейтором малим/ Та жвавим, на лихо лихим,/ До того люд домуштрували,/ Що сам фельдфебель дивувались/ І маршировкою, і всім,/ І благосклонні пребивали/ Всегда к ефрейторам своїм.**»

Не випадково український народ назвав Шевченка Праведним, бо вільним духом він був у дитинстві, в юнацтві і до кінця життя нескоримим і гідним, шляхетним і справедливим. Історію українського народу розглядав суворим оком, палав його героїчними подвигами, страждав до нестями через зрадництво власних перекинчиків, байдужість до поневолення чужими чи своїми, низькопоклонність до найпротивнішого плазунства: «**А ми дивились, та мовчали,/ Та мовчки чухали чуби./ Німії, подлії раби,/ Підніжки царській, лакеї/ Капрала п'яного! Не вам,/ Не вам, в мережаній лівреї/ Донощики і фарисеї,/ За правду пресвятую статью/ І за свободу. Розпинать,/ А не любить ви вчилися брата! О роде суєтний, проклятий,/ Коли ти видохнеш?**» Більш болючого сарказму, спрямованого до власного роду важко знайти і в світовій літературі.

Обізнаний у історичності русько-українського законодавства – Руська Правда Ярославовичів (XI-XII ст.) та Конституція Пилипа Орлика (1710 р.), – але й у еволюції дежавних устроїв у світі, основаних на правах та свободі людини, (Конституція США, 1787 р.), Шевченко захоплений був такими суспіль-

ними порядками і мріяв зо всіх сил, що і на Україні так буде: «**Коли/ Ми діждемося Вашінгтона/ З новим і праведним законом?! А діждемось-таки колись!**»

Переконаний, що права та свободу отримують народи, котрі борються за це і мають відповідних політичних провідників, а не привикли в наймитах животіти, як, на жаль, животів тоді його рід/нарид, Шевченко пише болючі докори: «**Не сотні вас, а міліони/ Полян, дулебів і дrevлян/ Гаврилич гнув во время оно;/ А вас, моїх святих киян,/ І ваших чепурних киянок/ Оддав своїм прафосам п'яним/ У наймички сатрап-капрал./ Вам і байдуже.**»

Зважаючи на те, що пробудить бойову складову українського чоловічого ества, покладаючись на мудре народне спостереження, що ніколи все не пропадає, поет відтворює картину «ляпаса» у формі сміховинки, притаманної українському народному духові, але і тонко вселяє ідею, що «герої» чи покликані завжди існують і проявляються: «**А меж вами/ Найшовсь-таки якийсь проява,/ Якийсь дурний оригінал,/ Що в морду затопив капрала,/ Та ще й у церкві, і пропало,/ Як на собаці.**»

Жаль тільки, що «здоровий вчинок» не завжди вчасно і правильно тлумачить народ та йде слідом такого сміливця/козака: «**Тоді, дурні, і вам було б/ На його вийти з рогачами,/ А ви злякалися... Так-то так!/ Найшовсь-таки один козак/ Із міліона свинопасів,/ Що царство все оголосив;/ Сатрапа в морду затопив.**»

Правда, що сила викликає і страх, а на це покладались/покладаються вельможі, але не менш правдивим є принцип, що кількість породжує якість, а на це покладались/покладаються справжні борці за свободу і права людини, воеводи повстань чи справжніх війн за волю і правду. Спотворення їхнього іміджу, ув'язнення чи тілесне знищення було, і, на жаль, ще є постійно вживане для спотворення вертикальності народної маси: «**А ви, юродиві, тим часом,/ Поки нездужає капрал,/ Ви огласили юродивим/ Святого лицаря! А бивий/ Фельдфебель ваш Сарданапал,/ Послав на каторгу святого...**» Легкопомітною в цих рядках є і печаль власного життєвого випробування українського поета. Гідним уваги є найменування «фельдфебеля-царя» Сарданапалом. Так звучить

грецькою прізвисьце-ім'я царя Ассирії, між 669 та 631рр. до Хр., Ашшурбанапала (Ашшур=той, хто залишає потомство), засновника відомої бібліотеки в Ніневії та покровителя культурно-мистецького розквіту краю, але звірячо-жорстокого у політичних придушеннях суперників, неперевершеного розпусника та грабіжника у накопиченні скарбів. Шевченку підходило акцетувати тут, головню, вади государя.

І, як гласить мудре спостереження/повчання – *вовк не їсть вовче м'ясо*, вельможий цар нагородив морально «постраждалого»: «**А до побитого старого/ Сатрапа навсегда оставсь/ Преблагосклонним.**» Щоб подія не здійняла гомону, лакеї-підніжки царського порядку «затерли місця» там на Україні, і: «**Більш нічого/ Не викроїлось, і драму/ Глухими, темними задами/ на смітник винесли.**»

Останнє речення створює гротескно-комічне зображення переривчастого руху уособленого сервілізму.

Найконкретнішим і найефективнішим прикладом був, є і залишається власний. Як у *Неофітах*, так і тут Шевченко за власним покликанням продовжує йти своїм тернисто-бойовим шляхом по Україні, приголомшеній новими «порядками» царя: «**а я.../ О зоре ясная моя!/ Ведеш мене з тюрми, з неволі/ Якраз на смітничок Миколи, / І світиш, і гориш над ним./ Огнем невидимим, святим,/ Животворящим, а із гною/ Встають стовпом передо мною/ Його безбожії діла...**» І, подібно «юродивому», подає морального ляпаса як «батьощі-царю», так і «німим, подлим рабам»: «**Безбожний царю! Творче зла! Правди гонителю жестокий!/ Чого накоїв на землі!**» Останнє речення, із ряду клично-осудливих атрибутів-звернень, поширює обурення поета проти будь-якого тиранства, будь-котрого часу.

А щодо «німих, подлих рабів», треба зауважити, що Шевченко висловлює в наступних рядках глибоко-високе розуміння існування Бога, яко *Всевишньої Мудрості*, відрізняючи його категорично, тут метафорично, від пропагованого божества, вчення

якого заховані – «сплять у кіоті», рабом якого потрібно бути людині, в тому числі рабом і його помазаника, який дотримується хтозна-яких вчень: «**А ти, всевидящее око!/ Чи ти дивилося звисока,/ Як сотнями в кайданах гнали/ В Сибір невольників святих,/ Як мордували, розпинали/ І вішали. А ти не знало?! І ти дивилося на них/ І не осліпло. Око, око!/ Не дуже бачиш ти глибоко!/ Ти спиш в кіоті, а царі...**» Не докоряє поет *Всевишньому*, а тим, котрі не «розкусили самого Бога» і не розуміють, що «Ні про що не турбуватися, нічим не перейматися – значить не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – це рух», як вчив Сковорода за сто років раніше.

Верховний творець облагородив рослинний і тваринний світи засобами боротьби за існування роду, а це забезпечують найміцніші, найбойовіші, найприспосованіші екземпляри того ж роду. Людина – не виємкове сотворіння, історія людства переконливо доказує це. Шевченко застосовує свою «зброю», закликаючи своїх побратимів зрозуміти і застосувати їхню силу: «**Та цур їм, тим царям поганим!/ Нехай верзуться їм кайдани,/ А я полину на Сибір,/ Аж за Байкал; загляну в гори/ В вертепи темнії і в нори/ Без дна, глибокії, і вас,/ Споборники святої волі,/ Із тьми, із смрада і з неволі/ Царям і людям на показ,/ На світ вас виведу надалі/ Рядами довгими в кайданах...**»

«Споборники святої волі» існували, існують і будуть існувати у кожного народу, а деспоти завжди вважали, що засланням чи фізичним знищенням позбавлять їх мобілізуючих сил, бо не тямали суті жертви. Вони, герої, воскресають в народному дусі, живуть у піснях, думах чи казках, а поети увічнюють їх.

Шевченко виповнив свою святу присягу, подарувавши свою мистецьку шаблю рідному народу, і залишив йому обов'язок поставити фінальні крапки розпочатої епопеї: «**Борітеся – поборете,/ Вам Бог помагає!/ За вас правда, за вас слава/ І воля святая!**»

Василь Перов, Юродивий.
Полотно, олія.

Іван РЕБОШАПКА

РУМУНСЬКЕ АНОТОВАНЕ ВИДАННЯ «ЩОДЕННИКА» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з № 286)

Надто корисним для пересічних румунів і особливо для літературознавців є «Щоденник» Тараса Шевченка для справжнього пізнання його формації. У першій румунській цінній статті Тарас Шевченко від 1894 р. Константін Доброджану-Геря, основується на даних про походження поета, назвав Шевченка *селянином-кріпаком* («Жоден з поетів не наважився піднести жінку на таку височінь, на яку насмілювся селянин-кріпак Шевченко»), повторивши цей ярлик і в статті Митці-громадяни («Найбільший поет, якого дала Україна, – це Тарас Шевченко, селянин-кріпак»), уточнивши, що «Шевченко не є тільки найбільшим поетом України, а, після Міцкевича та Пушкіна, і найбільшим поетом слов'ян». У статті М. Серецяну *Спів раба і помста деспота* (6 березня 1914 р.) ярлика Гері немає, тільки його синонім (*раб*) у самому заголовку, а в тексті статті – два недостовірні відзначення: Шевченко «писав так, як говорив» (твердження слід виправити: загальнорозмовній українській мові він надав статус літературної – *І.Р.*) і «...

Тарас Шевченко, Автопортрет. 1943 р.

поет України не знав усіх тих, які писали перед ним (твердження зовсім помилкове, як це впливе з наступних даних – *І.Р.*). У своїй книзі «Україна і Румунія» (1916) добрий знавець Шевченка Замфір К. Арборе називав його «народним поетом у справжньому смислі цього слова». Константін Вилкован етикетує (1939 р.) Шевченка «поетом селянства», відзначаючи, що сучасники називали його «*музицьким поетом*». Після Другої світової війни літературознавець-русист Бухарестського університету Михайл Новіков відзначає (1960 р.), що «перший український поет світової слави» [Шевченко – *І.Р.*] був «*сином раба*». Румунський літературознавець Валеріу Чобану відзначає 1961 року: «Як видатний поет свого народу, Тарас Шевченко має *всесвітню цінність*». Того ж року,

як і в материковому літературознавстві, яський літератор А. Стратулат вживає загальнопоширену етикетку «*Шевченко – поет-революціонер*». З нагоди святкування в Румунії 150-річчя з дня народження Шевченка тодішній голова Спілки румунських письменників Михайл Бенюк, посилаючись на Максима Рильського, уважає Шевченка «*народним поетом*», поезії якого не є «*мистецьким подувом народу, бо всі його помисли (...)* віддані народові». Відзначення Бенюка майже співпадає з деякими материковими, що Шевченко був «*напівфольклорним співцем*», «останнім бардом Європи». Дехто з поетових сучасників твердив, що він нібито мало читав і в нього були поверхові знання. Другий ярлик (*бард*) з попереднього материкового визначення вживали і румунські літературознавці, як русистка Тетяна Ніколеску та навіть і україніст Стеліан Ґруя-Яцентюк.

Кріпацьке походження Тараса Шевченка – незаперечне. Але часте повторення різних ярличних визначень позбавляє літературознавців можливості окреслити геніальну його поетичну творчість. Тому-то зразковою, неоціненною виручкою для необізнаних може послужити уперше виданий румунською мовою «Щоденник» поета. Слід обов'язково підкреслити, що всі названі Шевченком у «Щоденнику» факти – *цитовані ним з пам'яті* (підкресл. моє – *І.Р.*), що є ознакою солідної асиміляції ним прочитаного. Лектура Тараса Шевченка – надто багата й різноманітна. Ще будучи в Академії мистецтв, він ознайомився з українською літературою в бібліотеці Є. Гребінки. На заслання ознайомився з науковими працями (з енциклопедією природничих наук Гумбольта) й художніми творами європейської літератури (Араґо, Дюрмонт-Дюрвіллє і ін.). Був широко обізнаний з античною літературою. У повісті Художник устами одного з персонажів вказує «*як необхідно изучение антиков и вообще*

жизни и искусства древних греков». У своїх творах відтворює постаті політичних діячів (Авґуста, Нерона), згадує філософів (Сократа, Геракліта). З-поміж поетів найближчим йому був Гомер, з *Іліадою* якого ознайомився у російському перекладі Гнедича, частково згадуючи її персонажів у своїх віршах та вдаючись до них у малярських творах (наприклад, *Телемак на острові Каліпсо*); образ Шевченкового Прометея споріднений з Есхіловим Прометеем; римського поета Овідія уважав «най-совершеннее создание»; у «Щоденнику» згадує поета Данте Аліґ'єрі, міфологічні постаті Феба, Арея, «тучегонителя Крониона», Сатурна, Харона (грецького перевізника душ померлих через підземну річку в царство мертвих), образ якого влучно вживає не без іронії: друг, якого комендант фортеці Усков попросив придбати йому з Петербурга фотоапарат, «*як в воду канул*» (...), *отправился на пароходе Харона прогуляться в Елисейском парке*, – оцінка, яку синонімічно можна б «перекласти» відомою мені ще з дитинства поговоркою: (такий-то) «добрый лишь по смерти послати».

Під час заслання внаслідок прохання Лизоґуб надіслав Шевченкові Біблію та два томи творів Шекспіра, вплив якого, за Павлом Зайцевим, відчутний у першій написаній 1847 р. російській поемі *Княжна*, «сповненій глибокого шекспірівського драматизму» (*Viața lui Taras Șevcenko*, т. 2, с. 40).

Осмотичне засвоєння Шевченком західноєвропейської літератури підтверджується хоча б і тим, як висловлені іншими поетами думки суголосно співпадають з висловленими ним помислами. Цитуючи з пам'яті з німецького поета Гете, без називання його твору (*Фауст*), Шевченко пише у «Щоденнику» 26 червня 1857 р.: «Надеждою живут ничтожные умы, – сказал покойник Гете. И покойный мудрец сказал истину вполнину», бо надія властива й більшим умам, вона – до гробової дошки – найвірніша «*нянька-любовниця*», вона постійно пестить і царя, і орача, «и меня, мизерного (...) своими волшебными сказками, в которые всякий из нас так охотно верит».

Щоденникові Шевченкові записи рясніють, окрім українських, російських та польських, численними відзначеннями про твори західноєвропейських авторів, як Доменіко Барбієрі, Цампієрі Доменіко, Мурільо Бартоломео, Рені Ґвідо (італійські художники), Калам Олександр (шведський живописець), Верне Клод-Жосеф, Ґоґен Жан-Антуан, Делакруа Ежен, Верне Орас, Делярош Поль (французькі ху-

дожники), Корнеліус Петер, Гессе Петер, Дюрер Альберт, Ґольбейн Ганс (німецькі художники), Вазарі Джорджіо (італійський художник), Рембрант ван-Рейн (голландський художник), Бер Карл-Ернст (учений-природник), Катрмер де Кенс (французький археолог), Жак Мейєрбер (французький композитор), Паґаніні Нікколо, Доноакіно Росіні (італійські композитори), Моцарт Вольфґанґ Амадеус, Бетховен Людвіґ (німецькі композитори) Дюма Олександр (французький романіст), Енциклопедисти (група французьких просвітителів другої половини XVIII ст.), Барб'є Оґюст (французький поет), Байрон Джордж Ґордон, Данієль Дефо (англійські письменники), Оссіан (шотландський народний співець) і багато інших.

Із щоденникових записок Шевченка випливають його естетичні погляди, зокрема судження про прекрасне і потворне, про вплив прекрасного на людину, про постановлення художнього твору і про багато інших питань.

Все досі сказане і не вказане в даній статті є незаперечним доказом того, що, походючи волею долі з кріпаків, своїм уродженим талантом, нестримною жадобою знань та наполегливими стараннями Тарас Шевченко не те що вийшов за межі статусу напівфольклорного співця чи народного барда, а став геніальним творцем і одним з найвидатніших інтелектуалів свого часу, або, як вдало визначив його статус Іван Франко: «Шевченко був сином кріпака – і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком – і вказав нові, світлі й вільні шляхи професорам і книжникам ученим».

Примітки

1 Pavlo Zaițev, *Viața lui Taras Șevcenko*. Traducere din limba ucraineană, note și prefață la ediția românească de Corneliu Irod. Vol. 1-2, Editura RCR-Pruint, București, 2013.

2 Д-р Альфред Єнсен, *Тарас Шевченко. Життя українського поета. Літературна студія*. За дозволом автора з німецької мови переклав д-р Іван Мандюк.– Перемишль, 1921.

3 Іван Ребошапка, *Шевченківські конотації метафори «синє море»*// Іван Ребошапка, «Всесвіт усного і писаного слова». 2. Літературознавчі розвідки, статті, інтерв'ю, рецензії та принагідні відгуки. Видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2013, с. 71-77.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

ПСАЛОМ 93: «ГОСПОДЬ БОГ ЛИХИХ КАРАЄ...», БО ЗУХВАЛІСТЬ – НЕПРОСТИМА

Господь Бог лихих карає —
 Душа моя знає.
 Встань же, Боже, Твою славу
 Гордий зневажає.
 Вознесися над землею
 Високо, високо,
 Закрий славою Своєю
 Слепе горде око.
 Доки, Господи, лукаві
 Хваляться, доколи
 Неправдою? Твої люди
 Во тьмі і неволі
 Закували... Добро Твоє
 Кров'ю потопили,
 Зарізали прохожого,
 Вдову задавили
 І сказали: «Не зрить Господь,
 Ніже теє знає».
 Умудрітесь, немудрії,
 Хто світ оглядає,
 Той і серце ваше знає
 І думи лукаві.
 Дивіться ділам Його,
 Його вічний славі.
 Благо тому, кого Господь
 Карає меж нами,
 Не допуска, поки злому
 Ізриється яма.
 Господь любить свої люди,
 Любить, не оставить,
 Дожидає, поки правда
 Перед ними стане.
 Хто б спас мене од лукавих
 І діющих злая?
 Якби не Бог поміг мені,
 То душа б живая
 Во тьмі ада потонула,
 Проклялась на світі.
 Ти, Господи, помагаєш
 По землі ходити.
 Ти радуєш мою душу
 І серце врачуєш,
 І перебуває Твоя воля
 І труд Твій не всує.

- 1 О Боже, відплати, Господи;
о Боже, відплати, явися в сяйві!
- 2 Встань, судде землі,
відплати гордим по заслугі!
- 3 Доки безбожні, Господи,
доки безбожні будуть торжествувати?
- 4 Доки будуть базікати,
нахабно теревенити і вихвалятися усі,
що творять беззаконня?
- 5 Топчуть, о Господи, народ твій,
гноблять твою спадщину.
- 6 Удовицю й захожого вбивають,
та й сиріт зводять зо світу.
- 7 І кажуть: «Господь не бачить,
Бог Якова не примічас».
- 8 Збагнуть, дурні в народі! Безглузді,
коли вам розум проясниться?
- 9 Чи ж той, хто насадив вухо, не чує?
Хто око створив, – не бачить?
- 10 Той, що повчає народи, не буде карати?
Він, що навчає розумну людину?
- 11 Господь знає думки людини,
що вони марні.
- 12 Щасливий чоловік, Господи,
що його перестерігаєш
і у твоїм законі навчаєш,
і щоб дати йому спокій за лихоті години,
поки викопується грішникові яма.
- 14 Господь свого народу не відкине
і спадщини своєї не полишить.
- 15 Бо право повернеться до правди
і всі щирі серцем стоятимуть за нею.
- 16 Хто встане за мене проти злісних,
заступиться за мене проти злочинців?
- 17 Якби Господь та не прийшов
мені на допомогу, ще трохи,
і моя душа жила б у мовчанні.
- 18 Коли я кажу: «Хитається нога моя», –
ласка твоя, о Господи, підтримує мене.
- 19 Коли сила турбот у моїм серці, –
твої втіхи розвеселяють мою душу.
- 20 Чи ж може бути в тебе
спілка з престолом погібелі,
що коїть зло під виглядом закону?

Вловлять душу праведничу,
 Кров добру осудять.
 Мені Господь пристанище,
 Заступником буде,
 І воздасть їм за діла їх
 Кроваві, лукаві,
 Погубить їх, і їх слава
 Стане їм в неславу.

Тарас Шевченко
 «Давидові псалми»

- 21 Вони збираються
проти душі праведника,
засуджують кров неповинну.
- 22 Але Господь – мій захист,
мій Бог – скеля прибіжища мого.
- 23 Він наведе на них їхню безбожність,
в їх власній злості їх погубить, –
погубить їх Господь, Бог наш.

Книга Псалмів
 Псалом 93 (94) Зухвалість ворогів

У щирих мольбах із дитинства й до кінця свого мученицького життя Тарас Шевченко благав у Господа заступництва за себе та за свій уярмлений, знедолений, безсильний народ, з низів якого і він піднявся, щоб орати перелого і сіяти ниву словом з надією на волю та кращу долю: «Орися ж ти, моя ниво!.../Та засійся, чорна ниво,/ Волею ясною!/ Та полийся добрим житом,/ Долею полийся! /.../ Розвернися ж на всі боки!.../ Та посійся не словами, А розумом, ниво!» («Не нарікаю я на Бога», 1860). Убогу ниву своєї долі Шевченко сіяв словом, благаючи в Бога те, що найдорожче людині на землі – волі, долі й мудрості, бо це найперші із таємниць сутності життя, яких український геній постійно шукав у Св. Письмі, в Псалтирі, вкладав їх у свій «Кобзар» увічненням, напуваючи його живим-мудрим словом, щоб служив духовному зросту свого народу, закинутого у тьму пекельну земними лиходіярами, яких Господь ніколи не любив.

Всі псалми протиставлять лицем в лице праведних, убогих, віруючих та неправедних, багатих, безбожників, яких Бог картає і карає за їхню сліпоту й безумність. Цю гірку Правду, що висловлює, наприклад, Псалом 93, Шевченко обрав за зразок безпощадного ставлення Небесного Владика до невірних, злих людей, «лихих», через їхню безбожність, сліпоту та злобу. Псалми «Книги четвертої» прославляють велич Господа і визначають, що Бог – Цар Всесвіту, Всевишній і Всемогутній (91, 92, 93). Він – милосердний і добрий, як вічне пристановище (90, 91, 103), любить праведників і рятує душі своїх вірних: «2. ...правда і справедливість – підвалини Його престолу. 3. Вогонь іде поперед ним і палить Його ворогів навкруги» (97), бо «Господь творить правосуддя і суд усім прибитим» (93:6), а «17. Милість же Господня від віку й до віку над тими, що Його бояться; і справедливість Його над дітьми дітей тих» (103). Коротше кажучи, Господь – велич, краса, страх і радість, що зароджують у нашій совісті духовні мотиви постійного прославлення Творця неба й землі та всіх нас: «1. Ликуйте перед Господом

уся земле! /.../ 3. Знайте, що Господь, то Він – Бог; Він створив нас, і ми Йому належимо» (100). Шевченко вибором Псалму 93-го подав своїм побратимам перестереження жити в любові до Бога і до ближніх, праведних людей, яких і сам Господь любить, бо вони терплять беззаконня зухвалих, що топчуть убогих та обездолених, бо ж через глупість та їхню короткозорість зневажають Божі Закони і викликають гнів небесний, як закликає псалмоспівець, стаючи на захист Божого народу: «2. Встань, судде землі, відплати гордим по заслугі!», бо вони «5. Топчуть, о Господи, народ Твій, гноблять Твою спадщину. 6. Удовицю й захожого вбивають та й сиріт зводять зо світу». Біль убогих, удовиць і сиріт Шевченко відчував вповні, будучи круглим сиротою та кріпаком в часи царського насильства на Україні, щоб після викупу з кріпацтва переспівувати Господнє милосердя і правосуддя над долею німецьких і нічийних його земляків: «Встань же, Боже, – Твою славу/ Гордий зневажає./ Вознесися над землею/ Високо, високо./ Закрий славою своєю/ Слепе, горде око./ Доки, Господи, лукаві/ Хваляться доколи/ Неправдою? Твої люди/ Во тьму і в неволі/ Закували... добро твоє/ Кров'ю потопили,/ Зарізали прохожого./ Вдову задавили/ І сказали: Не зрить Господь./ Ніже теє знає». Подібне ставлення з елементами інвективи зустрічаємо у Шевченкових переспівах псалма 12-го, благаючи до Бога, щоб не сміявся «ворог лютий» з убогих, віруючих людей із зухвальством «Я його подужав», або 43-го псалма скарги-ламенту про людське дикунство на землі: «І вороги нові/ Розкрадають, як овець нас/ І жеруть», нагадуючи варварську жажливу сцену безумних людоджерів-безбожників, що не визнають Бога і «Ідять люди, замість хліба» (Пс. 52), що служить мотивом закликати на захист Бога, Ісуса Христа – Суддю землі, як свідчить Св. Письмо та Св. Патристи: «Встань же, Боже, суди землю/ І судей лукавих» (Пс. 81), що допускають масове винищення невинного народу і творять світовий жах, засуджений даним переспівом Псалма 93-го: (Продовження на 16 с.)

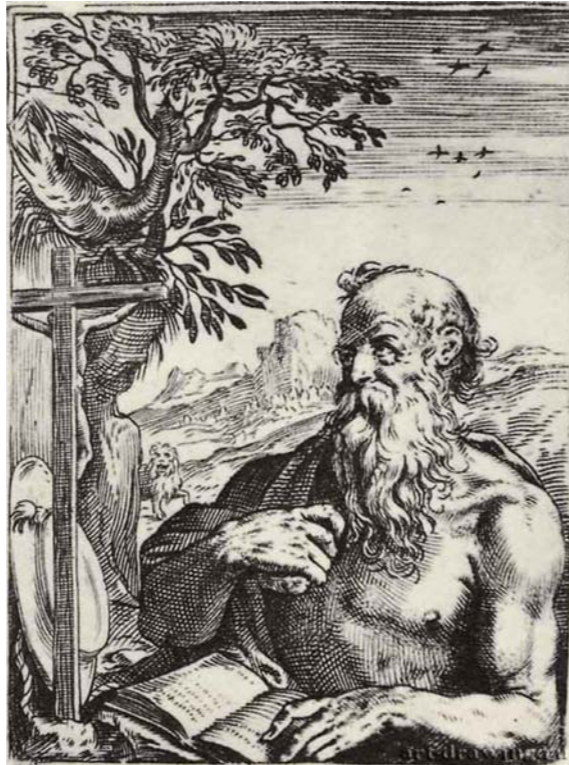
МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 15 с.)

«...твої люде /.../ Закували... добро твоє,/ Кров'ю потопили,/Зарізали прохожого,/ Вдову задавили/ І сказали: «Не зривай Господь/ Ніже того знає». В опозиції з неправедними, праведники знаходять пристанище тільки в Бозі: «А Бог мені помагає,/ Мене заступає» (Пс. 53) від неправди й божевілля зухвалих, що не зрять Бога. Правдивий і добрий Господь не покине праведних, «Бо право повернеться до правди, і всі щирим серцем стоятимуть за нею», і в тому ж 93-му псалмі із старозавітного псалтиря стверджується: «Якби Господь та не прийшов мені на допомогу, ще трохи, і моя душа жила б у мовчанні». Тому Шевченко звертається до «лукавих» відверто й правдиво, з порадою жити в любові до Господа і ближнього свого, зичити від мудрості Господньої, радити й славити Бога за ділами Його: «Умудріться, немудрі» та «Дивіться на діла Його,/ Його вічній славі», та не боятися навіть заслуженої кари прижиттєвої, зате охоронної від «ями» гріховників: «Господь любить свої люде,/ Любить, не оставить,/ Дожидає, поки правда/ Перед ними стане./ Хто б спас мене од лукавих/ І діючих злая?/ Якби не Бог поміг мені,/ То душа б живая/ Во тьмі ада потонула,/ Проклялась на світі». Господь праведних «любить, не оставить», бо Господь – вічна Любов, Правда і Спас наш від лукавства, єдиний Спаситель душі нашої.

Псалом 93 подає приклад чудової літературної інвективи, а Шевченко, хоч посилює її, висловлюючи злобні вчинки лукавих, безбожних і немудрих людей на землі, сприймає з тією ж любов'ю блаженства Господні, щоб завжди звертатися до Бога за допомогою і добрим настроєм при кожному болю: «19. Коли сила турбот у моїм серці – Твої втіхи розвеселяють мою душу. 20. Чи ж може бути в Тебе спілка з престолом погібелі, що коїть зло під виглядом закону?» Господь – добро і правда, Він ніколи не порушить свої закони, завжди стане за праведних «скелею приближища», а злих і безбожних «23. ...в їх власній злобі їх погубить, – погубить їх Господь, Бог наш». З тією ж впевненістю переспів Шевченка прославляє Господа за життя і щасливість, за Господню допомогу праведним: «Ти, Господи, помагаєш/ По землі ходити,/ Ти радуєш мою душу/ І серце врачуєш» та виручаєш занапащених і їх «душу праведничу», бо «Господь пристанище,/ Заступником буде» праведним, а «лихим» людям «...воздасть їм за діла їх, / Криваві, лукаві,/ Погубить їх, і їх слава/ Стане їм в неславу». Тобто вони будуть покарані і осмішені з покоління в покоління. Якщо у висновку даного псалму звертається увага на Божу кару безбожників, яких погубить Господь у

«власній злобі», це не значить, що Бог – мстивий, як натякають деякі «коментатори» біблійних текстів, бо Господь любить правду і людей своїх праведних і їм допомагає, а зло картає й карає, як свідчить і народна пословиця, певне, також євангельського походження, яка навчає людей: «Добре робиш, добре маєш, зле робиш, зле маєш». У Шевченка, колишнього кріпака і поета, розп'ятого за слово, теж наголошується на Божій карі – згубі безбожників «за діла їх/ Криваві, лукаві», вказуючи одночасно на

жахливість наслідків пролиття невинної крові, за що відповідатимуть цілі покоління, зазнавши кари Божої і ставши посміховиськом людським: «Погубить їх, і їх слава/ Стане їм в неславу», бо так звана слава, що ґрунтується на злобі самодержавства й соціального гніту, приречена Господом на згубу і неславу, бо парадокс – слава зухвалих стане посміховиськом і ганьбою в історії людства.

Тарас Шевченко переспівом «Псалмів Давидових» відкриває свою правду і біль за гірку долю свого народу, духовні валентності українського народу та всього людства, щоб жити в любові до Бога і свого ближнього, по Закону, щоб зберігати чистоту серця й душі, остерігаючись не тільки Суду, а навіть прижиттєвої кари, для майбутнього спасіння і слави Господньої, як навчає V Книга Псалмів і шевченківські переспіви 132, 136 та 149 псалмів, бо ж немає нічого кращого на світі «Як укупі жити» (Пс. 132) і це, певне, як праведники – у любові до Бога і своїх ближніх.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

«ЦЯ ШОКУЮЧА СХІДНА ЄВРОПА» – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОПОВІДАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Продовження з № 286)

Сорокарічного Ілька Бурдуланчука, героя оповідання Дмитра Походжука «Наука», жінка якого померла від сухоти, сватає гідна, як пампушка, дівка Параска Ілька Онофрієвого. Хоча вдівцеві не до залицяльниць, та до кінця Парацин батько переконує його женитися на ній. Спочатку Парася, яку всі знали в селі пискатою та острою, як пила, щебетала коло нього, як соловейко, кучерики розчісувала, ноги мила, а в постелі вигрівала, як квочка. Але наступила весна і Параску наче підмінили. Не хотіла навіть прокинутись, щоб маржинку нагодувати та обід зварити, а почала лаяти та ображати Ілька. Щоб провчити жінку, господар виманив її підняти прясло плота, а коли Парася запхала голову під ворину, він пустив прісло плота, і Параска опинилася з головою в пастці, як у ярмі. Так просиділа до вечора на радість та сміх сусідам, тільки вечером випустив її, і тільки після того, як пообіцяла, що змінить свою поведінку. Звільнена з пастки, Параска мовчки йшла за Ільком, «якби із церкви. Якби із сповіді...»

Григорій Цибалюк у своєму оповіданні «Цвях» описує історію із солдатського життя, в якій старший сержант Дуюнов невтомно збиткувався з рядового Архипа Шрамка, якого прозвав «Цвяхом», вважаючи себе сильнішим за нього, але коли виходять боротися на ринг «довгий, нескладний, худючий, справжній скелет» Шрамко, з перших ударів перемагає свого супротивника.

В центрі оповідання Іри Цілик «Костюм» нещаслива розбита сім'я: Ніна і Толик, які живуть після розлучення в спільному помешканні разом з дочкою, зятем та онуком. Розлучена пара йде відвідати сина, який сидить у тюрмі. Повертаючись додому, Ніна бачить перед собою не спитого Толика Зюбенка, а тільки його костюм, який плив, наче марево у полі. Костюм, якого чоловік одягав лише на своє весілля, хрестини, і який на нього одягнуть після смерті.

Герой оповідання Тетяни Дубини «Божевільний автор» Юзьо – відомий письменник, від творів котрого впадало в шаленство мало не півсвіту, зачуханий, подібний на бомжа – курился самокрутки і чухався в задницю, сповідає свою душу, падаючи на коліна перед своєю поклонницею, і признаючись, що все, що

він написав, від першої до останньої сторінки – всі страждання, вся любов, всі віри й надії – все брехня. Витвір його божевільної уяви, бо він зовсім не такий! Письменник мусить півсвіта вмістити в свою душу, щоб книжку таку написати, аби кожен в ній щось своє знайшов. Поклонниця усвідомлює, що перед нею стоїть людина, яку зламали власні творіння, що стали реальнішими за саму реальність.

Інша головна тема сучасного оповідання – це тема недовіри, скарги на життя, незадоволення земним буттям, бажанням заховатися від сирітського горя, такі твори пронизані романтично-меланхолійним смутком, журливим настроєм нездійсненої мрії життя. Василь Трубай, один із найкращих майстрів підтексту, в оповіданні «Ріка», швидка течія якої нагадує життя, так само як водоспад з далеким шумом, що наводить божевільний жах, нагадує неминучу смерть кожного з нас, описує боротьбу людини зі стихією, хоча це нерівна боротьба, бо ріка (життя) сильніша за людину, і стежить вичікуючи бодай одного непевного гребка весла, щоб перекинути човен і назавжди поквитатися з нею. Але після падіння у незвідну глибочину, бо жодному човнові не оминати водоспаду (смерті), на змучену людину чекає чисте плесо, на небі яскрава райдуга, і маленька дівчина, на долоні якої лежить «жовта, як сонце, мокра квітка кульбаби...»

У своєму оповіданні «Бабина смерть» Галина Пагутяк описує трагічну долю старої хворої матері, один син якої вмер ще замолоду, а другий п'яниця не цікавиться нею. Молода фельдшерка, сусіди та голова сільради переконуть стару перейти жити до будинку пристарілих.

В оповіданні Оксани Миронюк «До старшої сестри» Саша шукає свою сестру Ліду, на тринадцять років старшу від неї, з якою її розлучили після загибелі їхніх батьків, коли Саші було тільки три роки. В хаті сестри дівчина знаходить двох підлітків Толика і Катю, від яких дізнається, що мати покинула їх і живе у дядька Жорика, а батько робить у людей, бо він майстер і вміє все! Після невдалої розмови із сестрою Саша дарує своїм племінникам крихітку щастя і материнської ласки, якої їм не довелося знати від рідної матері.

(Продовження на 18 с.)

«ЦЯ ШОКУЮЧА СХІДНА ЄВРОПА» – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОПОВІДАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Продовження із 17 с.)

Кругла сирота Олександра (Льось) з оповідання Іолани Тимочко «Украдена в смерті», втікає з дитячого дому, і після двох тижнів сповнених голоду, холоду, ночей, проведених під зорями на пошарпаних паркових лавках, повертається до рідного дому, точніше до того, що від нього залишилось, «мертвотна, крижана хвиля липкого страху заповнювала собою її горло, перетікала до шлунка і просочувалась в кров...», а десь на денці її сирітського серденька оживали спогади, «піднімались з глибин колючими їжаками, щоб терзати і мучити, труїти й убивати, ламати й нищити...» Матір, батько, брати Олег і маленький Іванко стали жертвами автокатастрофи... Але чи були колись вони насправді? – мучить запитання дівчину, якій так хочеться мати спогади про дитинство...

Ні Євгену Дяченкові з оповідання Валентини Мастерової «Гітлер» не пощастило, бо сирітські долі схожі одна на іншу, як краплі води. Коли йому і двох років не минуло, а його братові Сашикові – п'ять, їхніх батьків збили на трасі іноземці, які пізніше усиновили старшого, забрали із собою до Німеччини, а його забрала батькова сестра, яку зненавидів ще малим за те, що била ремнем і щодня дорікала куснем хліба, якого він часто й не бачив. Пізніше Женці безкоштовно оформили державний акт на батьківські паї, аж на дванадцять гектарів. Женька свято тримає документи у красивій течці і чекає нагоди віддати їх Сашикові, яким гордиться, хвалиться і погрожує своїм кривдникам, через що його брата почали називати Гітлером. Сашик повертається і знаходить брата на смертній постелі, але замість теплого братського слова, Женька несподівано почув: «україніше швайн» (українська свиня).

Ще з античних часів до нашого часу тема кохання не втрачає своєї актуальності. Про любовні почуття було багато сказано у світовій літературі, однак така тематика не вичерпає себе ніколи, бо вона не знає часових меж.

«Любов – домінуюча тема творчості Наталі Куліш. (...) Любов у наталі Куліш – сила, на якій тримається життя» – пише Володимир Даниленко. В її оповіданні «Барон», хоча його головним персонажем є прибудний кіт, насправді мова йде про сутність любові – найбільшим дивом усього живого на землі.

Теж про любов йдеться і в творі Сергія Степи «Казка про воду», головними героями якого є вода,

вітер, дерева та каміння. Закохана до нестями у вітра, вода просить його, щоб навчив її жити, але дізнавшись, що вона щасливіша за всіх, перестає заздрити деревам, які стоять нерухомо на одному місці і не можуть мати ніяких власних бажань, не звертає уваги на каміння, яке руйнується з кожною хвилиною, навіть ставиться байдуже до свого коханого вітра.

Герой оповідання «Історія Гріха» Мирослава Дочинця поринає спогадами в дитинство, коли він був закоханим у тьотю Олю, медсестру, яку вечором підвозили додому на автомобілі, а вранці вона цокала «шпильками на роботу» – «ішла немов писала», а за це її «бляді вуличні» не прощали. Тільки її супруг, тихий електрик дядько Володя, прощав. Хоча все бачив, все розумів, про все здогадувався і, ясна річ, пив та її бив. І так одного літа, коли оповідач разом зі своєю сусідкою медсестрою зістались ув'язненими у своїх городах, за нею пантрував ревнивий муж, а за ним старший брат, він стає свідком її кохання з лікарем Бренером, кохання, через яке жінка покінчила життя самогубством, бо «На роботі єден любить, другий дома б'є. Запуталась жона...»

В оповіданні Галини Тарасюк «Острів зимового мовчання» жінка, яка звалась Ольгою, колись Тамарою, а ще колись Оксаною, яка колись мріяла про власний острів, який подарує їй, як Жакліні Кенеді, якийсь Онасіс. Острів їй подарував грек Арістотель, який після того, як вона йому зрадила, кохаючись шелено з росіянином Вованом, більш не розмовляв з нею, а тепер пішов на сусідній острів до свого друга Платона, залишивши її зі спогадами про своїх синів Шурку-Юрку, що ростуть, як лобода, і точно стануть бандитами, про свої попередні шлюби та про чоловіків, яких мала, а мала вона їх багато – законних і незаконних, різного віку і різних національностей. Вона бажає смерті своєму Арістотелю, щоб нарешті скінчилось мовчазне терзання, яке застрягло поміж ними, але коли він не повертається ні через вісім, ні через бозна-скільки днів, вона плаче і кличе його. А коли він повертається, жінка, яка думає, що вмерла і зустрілася з ним на небі, цілує свого старого носатого грека з такою радістю, як не цілувала жодного зі своїх чоловіків. «І не чули вони, як остання штормова хвиля, стрімка і висока, підхопила острів і понесла у відкрите море...»

(Далі буде).

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XL)

Фольклористика. 22. Осмислення ряду фольклорних відносин

(Продовження з № 286)

Науково-дослідницька діяльність кафедри слов'янських мов Бухарестського університету спочатку здійснювалась в належній координації з планами наукових досліджень заснованої 1956 р. Асоціації славистів Румунії (Asociația Slatiștilor din România). Наукова діяльність, поряд з викладанням навчальних предметів та завідунням діяльності студентських організацій, входила до обов'язкової норми викладачів, які щорічно повинні були розробляти певну конкретну тему й оприлюднювати її надрукуванням (= ідеальне виконання робочого обов'язку) чи представляти як наукову доповідь на з'їздах, конференціях, а то хоча б на засіданні кафедри.

Одну з тем на тодішньому «денному порядку» Асоціації славистів та кафедри слов'янських мов становило вивчення румунсько-слов'янських історичних, мовних, фольклорних та літературних відносин.

Вивчення румунсько-українських літературних відносин заініціювала Магдаліна Ласло (пізніше, по чоловікові – Куцюк), яка після закінчення 1954 р. Харківського університету тоді ж була призначена працювати на українському відділенні бухарестської кафедри слов'янських мов. Результатом наполегливих копітких досліджень стала її докторська дисертація на тему румунсько-українських літературних відносин XIX – початку XX століття, завершена 1966 р.¹

Поряд з більшістю аспектів румунсько-українських літературних відносин, у дисертації трьома підсумками розглянуто і румунсько-українські фольклорні відносини у підрозділах про зацікавлення українським фольклором батька Богдана Петрічейку Хаждеу Олександра Хаждеу, про наукові співвідносини Федора Вовка із Замфіром Арборе та про сприйняття українського фольклору в Румунії. Авторка не розглядає аспекти народних фольклорних румунсько-українських відносин/зв'язків, а показує, хто з-поміж румунських вчених цікавився ними, і якими саме, огляди Магдаліни Куцюк маючи більш історіографічний, ніж прикладний характер.

Положення авторки дисертації 1966 року були раніше надруковані нею в румунській статті 1946 року² та в її українському доповнюючому варіанті від 1965 р.³, а пізніше, в 1974 р., в дисертації, надрукованій у формі спецкурсу *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea* (Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1974).

В обох вищезгаданих статтях, в дисертації 1966 р. та в її виданні у формі спецкурсу лекцій (румунською

мовою) Магдаліна Ласло-Куцюк коротко представляє зацікавлення українським фольклором Олександра Хаждеу (1811-1872), який, навчаючись в Харківському університеті, входив до гуртка Ізмаїла Срезневського, популяризував у Росії румунський фольклор, збирав український фольклор і спробував, щоправда, несміло «відшукати спільні риси румунських народних пісень і західноукраїнських коломийок».

Значно більшу увагу надає Магдаліна Куцюк синові Олександра Хаждеу Богданові Петрічейку Хаждеу (1838-1907), який вчився в тому ж Харківському університеті, будучи учнем П. Лавровського та А. Метлинського і однокурсником Олександра Потебні. У Харкові він здобув глибокі знання з історії, мови й культури слов'янських народів, включно й українського, що стали фундаментом його пізніших цінних досліджень у галузі славистики, зокрема україністики.

Після еміграції до Румунії 1857 р. Б. П. Хаждеу починає зацікавлюватися тими матеріалами сусідніх народів, які могли б пролити світло на певні моменти румунської історії, й таким чином, у невеликій статті *Ștefan cel Mare și Italia* (Штефан Великий і Італія), надрукованій у ним же видаваному журналі «Columna lui Traian» (№ 12, 1873, р. с. 225-227), надає уваги українській пісні *Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?*, на яку він потрапив під час перебування у Відні 1868 р., як сам зізнається, в праці Іоанна Благослава *Grammatika Česká* (складений 1571 р., а надрукований Граділем й Іречеком 1875 р.), пісня, в якій йде мова про господаря Молдови Штефана Великого (1457-1504), що зазнав виняткової популярності не тільки в Румунії, а й у Польщі, Словаччині та у західноукраїнських землях, від смерті якого в році складення Благославом своєї *Грамматики*, відзначає Хаждеу, минуло лише приблизно півстоліття. Цінність статті Богдана Петрічейку Хаждеу полягає в тому, що він по-науковому спростував той факт, що друг Благослава Никодим, мовляв, дану пісню почув у виконанні слов'ян з ... італійської Венеції, підкреслюючи, що вона створена не в Італії, а на українській мові, на тій, як пише Хаждеу, «рутенській мові, на якій у нас говорять на Буковині і Північній Молдові». Його думка вповні співпадає з думкою О. Потебні, вираженою ним чотирма роками пізніше (1877 р.) у праці *Малорусская народная песня по списку XVI в. Текст и примечания* («Филологические записки», Воронеж, й окремою брошурою), яку Хаждеу одержав від колишнього свого харківського вузівського колеги Потебні, (Продовження на 20 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XL)

(Продовження з 19 с.)

на зауваження якого, що дотоді ніхто не звернув увагу на настільки цінну пам'ятку усної словесності, Хаждеу у своєму листі від 22 жовтня 1878 р. (лист був відкритий Катериною Двойчено й надрукований в ж. «Днестр», № 8, 1959 р., с. 148-1851) «поправляє» Потебню відзначенням свого першенства стосовно належної оцінки даної української пісні у своїй статті від 1873 р. *Ștefan cel Mare și Italia*, надрукованій у вищезгаданому номері журналу «Columna lui Traian».

Стаття Хаждеу викликала в Румунії зацікавлення інших постатей культури піснею про Стефана Великого. Її згадує дослідник О. Паподопол-Калімах у своїй роботі від 1884-1886 *Dunărea în literatură și creațiuni* (Дунай у літературі й традиціях), а класик румунської літератури Василе Александрі (1821-1890) на основі здійсненого Богданом Хаждеу перекладу написав обширну баладу (з 60 рядків замість 21 рядка перекладу) *Ștefan Vodă și Dunărea* (Штефан Воде і Дунай), сповнену властивих йому романтичних драматичних ситуацій, ефектних сцен тощо. Сприймавши категоричне твердження Богдана Хаждеу, що в пісні дійсно йдеться саме про господаря Молдови Стефана Великого, Василе Александрі оминув аспект соціальної нерівності, існуючий в українській пісні, замінивши його мотивом бажання дівчини втекти з табору, до якого невідомо з яких причин потрапила. Василе Александрі мав на меті звеличити свого улюбленого героя, славного сина румунського народу. Захоплений історією свого народу, поет питав Богдана Хаждеу, чи немає подібної пісні про іншого румунського господаря, а саме Міхая Хороброго, який на короткий час вперше об'єднав усі три румунські провінції (Молдову, Волощину і Трансильванію), і він з радістю створить і про нього звеличувальну пісню.

У статті Богдана Петричейку Хаждеу, так би мовити, наявні «зачини» двох наукових напрямків інтерпретації української пісні, які поділятимуть наступні дослідники: 1/Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш? – це українська пісня, і 2/ в її основу лягла румунська балада, що зникла з народної пам'яті. Перший інтерпретаційний напрямок обґрунтований в працях українських дослідників, з-поміж яких слід згадати Івана Франка⁴ чи Ореста Зілінського⁵, а другий напрямок сконкретизований в працях румунських дослідників, як, наприклад, в праці історика А. Балоте, на думку якого побутування даної пісні пов'язане з діяльністю сербських гусярів «у Румунських Країнах – на південно-слов'янській мові», а своєю же природою пісня належить до «оригінальних форм слов'яно-румунської поезії Дунаю, будучи єдиною, що збереглася (хоча на іншій мові) у первинному її вигляді»⁶. Тієї ж думки й румунські фольклористи Георге Врабіє⁷ та Александру Амзулеску⁸.

Ці твердження не поділяє викладач Бухарестського університету Думітру Каракостя, підкреслюючи, що в даній пісні «немає нічого історичного», вона побудована за схемою «випробування любові»⁹.

Найціннішою роботою Богдана Хаждеу про український фольклор є його рецензія на збірку *Исторические песни малорусского народа* (1874-75) В. Антоновича і М. Драгоманова *Poezia ruteană în legătură cu istoria românilor*¹⁰ (Зв'язок рутенської поезії з румунською історією), в якій він відзначає той факт, що українська пісенність – одна з найбагатіших й найцікавіших, далі зупиняється на тих пам'ятках українського епосу, які мають зв'язок з історією Румунії, а саме *Пісня про Байду*, *Пісня про Свирговського*, *Дума про Хмельницького* і *Василія Лупу*, дума *Олексії Попович* і *буря на Чорному морі*, *Смерть козака*. Про останню пісню відзначає, що це – незаперечна аналогія румунської балади *Міоріца*, в якій конаючий чабан благає овечку, – як в українській пісні козак свого засмученого коня, – передати матері, що він не загинув, а одружився.

Питанням румунсько-української спорідненості мотивів і образних засобів Б. Хаждеу торкнувся і в третій його статті *Frunză verde; o pagină pentru istoria literaturii române* («Columna lui Traian», noiembrie, 1873, nr. 13, p. 264-267; *Лист зелений; сторінка румунської літератури*), в якій намагався обґрунтувати співвідності типового зачину румунських пісень *Frunză verde* з українськими відповідниками, питання, яке, на нашу думку (І.Р.), ще підлягає детальному переглядові. (Далі буде).

Примітки

1 Magdalena László, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea* (Universitatea din București. Institutul de Limbi și Literaturi Străine. Facultatea de Limbi Slave). Autoreferatul tezei de doctorat în filologie, București, 1966.

2 Magdalena László, *B.P.Hasdeu despre folclorul ucrainean*, «Romanoslavica», X, București, 1964, p. 101-118.

3 М. А. Ласло, *Дослідження українського фольклору в Румунії* // «Народна творчість та етнографія», Київ, № 1, 1965, с. 25-34.

4 Іван Франко, *Студії над українськими народними піснями* // «Зписки наукового товариства ім. Шевченка», т. 75/1907.

5 О. Zilynskyj, *Stara ukrainska piseň o vojvodi Stefanovi a její vyznam pro dějiny slovanské lidové písně*, «Slavia», 1960, а 1, s. 76-103.

6 A. Balotă, *La littérature slavo-roumaine a l'époque d'Etienne le Grand*, «Romanoslavica», I, 1958, p. 230.

7 G. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, p. 311.

8 Див. вступ до I-го тома збірки *Balade populare românești*, București, 1964, p. 60 ș. u.

9 D. Caracostea, *Balada poporană română*, курс лекцій, прочитаний в Бухарестському університеті 1932-1933-го навчального року.

10 В. P. Hasdeu, *Poezia ruteană în legătură cu istoria română*, «Columna lui Traian», 1876, p. 325-330.

Ірина МОЙСЕЙ

СВЯТО ПОЕЗІЇ В СІГЕТІ

12 травня ц. р. в місті Сігету-Мармаціей Марамороського повіту відбувся XII-ий випуск Національного конкурсу з декламування української поезії. Треба відмітити, що цей конкурс зародився ще 19 років тому, спочатку він проходив на місцевому, згодом на повітовому рівнях, а вже 12 років поспіль, набравши національних масштабів, він охоплює майже всі повіти Румунії, де проживають українці. Так і цього року в Сігеті у декламуванні поезій змагались понад 50 конкурсантів – школярів та ліцеїстів – із Сучавського, Марамороського, Тіміського, Караш-северінського, Арадського і Ботошанського повітів.

Урочисте відкриття відбулося в залі школи мистецтв ім. Джордже Енеску. Голова Марамороської повітової організації СУР Мирослав Петрецький привітав учасників і представив гостей Конкурсу. Голова Союзу українців Румунії, депутат Микола-Мирослав Петрецький звернувся до присутніх і поздоровив учасників національного етапу XII-го випуску Конкурсу з декламування української поезії, бо «якщо сьогодні ви берете участь у цьому конкурсі, це означає, що ви вже найкращі, отже ви – переможці повітових етапів цього Конкурсу», – наголосив голова СУР. Привітавши організаторів за сумлінну працю та організацію на високому рівні заходу і провід СУР за його підтримку, голова СУР, поміж іншим, зауважив, що у цьогорічному випуску Конкурсу вперше братимуть учні підготовчого класу. Також Микола-Мирослав Петрецький висловив переконання, що Союз українців і Посольство України в Румунії будуть і надалі партнерами у проведенні таких важливих заходів.

Також до учасників і гостей заходу звернулись Радник-посланик Посольства України в Румунії Євген Левицький, радник Міністерства освіти Румунії Ельвіра Кодря, голова жіночої організації СУР Ледія Співалюк.

У художній частині відкриття на сцені виступили хор «Ронянські голоси» під керівництвом Джети Петрецької і молодіжний ансамбль «Соколята», який, як виголосив голова Марамороської філії СУР Мирослав Петрецький, зайняв перше місце на нещодавньому Міжнародному фольклорному фестивалі.

В свою чергу сігетський Конкурс української поезії має вже свої традиції, однією з яких є щорічні виступи викладача із села Русь-Поляни Михайла Мачоки, який служить своєрідним «камертоном» для конкурсантів. На цей раз Михайло Мачока прекрасно продекламував уривки з поеми Тараса Шевченка «Кавказ».

А далі розпочався сам Конкурс. Перед комісією, до складу якої ввійшли: вчитель української мови Анна Самбор (голова комісії), головний редактор літературного журналу «Наш голос» Ірина Мойсей, радник Міністерства освіти Румунії з питань нацменшин Ельвіра Кодря, генеральний секретар СУР і голова Сатумарської повітової філії СУР Люба-Ірина Горват та заступник голови СУР, письменник Михайло Трайста, стояло не легке завдання, оскільки за регламентом Конкурсу оцінювалась не лише декламація поезій, а й вміння конкурсантів представитись, їх костюми, а для учасників від 4-го і старших класів – читання незнайомого тексту і переказ його своїми словами. Прослухавши виступи всіх учасників, комісія визначила переможців і максимально об'єктивно присудила місця і відзнаки. Одразу ж відбулося і урочисте нагородження переможців і учасників конкурсу, які отримали відповідні до зайнятих місць – грамоти, грошові премії, цінні подарунки, книжки від Союзу українців Румунії і грамоти від Міністерства освіти Румунії.

(Продовження на 22 с.)

СВЯТО ПОЕЗІЇ В СІГЕТІ

(Продовження з 21 с.)

Перебуваючи в самому епіцентрі подій, дещо інакше бачиш і оцінюєш те, що відбувається. Мабуть, глядачам із залу не так було помітне хвилювання конкурсантів, головню молодших, як це могли спостерігати члени комісії.

Чесно кажучи, старання, бажання перемогти тішать, бо небайдужість дітей переконує, що Конкурс таки сягає своєї мети, адже одним із його завдань є прилучити дітей і молодь до української літератури, прищепити їм любов до поетичного слова. Разом з тим, треба відмітити, що результати учасників Конкурсу – це не тільки показник їх старань, це і рівень роботи вчителів, які готували своїх вихованців до Конкурсу. Правда, треба ззнатись, що в окремих випадках дивував вибір поетичних творів. Як на мене, вчителям треба підійти уважніше до цього питання, бо щоб добре продекламувати поезію, треба її глибоко зрозуміти, так би мовити «пропустити» через душу, відчутти. А що могли пережити, відчутти учні молодших класів, декламуючи Шевченкові «Лілею» чи уривок з «Тополю», важко сказати. В жодному разі не хочу сказати, що діти не справилися, завдяки скоріше своїм талантам до артистизму, вони зуміли передати потрібні почуття. Але чи «пропустили» їх крізь душу?

Також, як уже неодноразово наголошувалось, цей Конкурс може служити для нас постійним і досить таки

об'єктивним індикатором і стану українського шкільництва, і рівня знань мови та національної свідомості підрастаючих поколінь, які й визначають майбутнє румунського українства. Мушу ззнатись, що в цьому плані є причини і для розчарування, і для радості. Але це, мабуть, тема, яку варто б розглянути окремо, навіть почати її відкрите обговорення – і чому б ні? – на сторінках сурівської періодики.

І на кінець хочеться подякувати організаторам, за добре продуману програму, за прекрасні умови для всіх учасників, теплу, гостинну атмосферу та побажати успіхів у майбутньому, і пригадати, що ми таки не полишаємо надії, що в майбутньому у Конкурсі з'явиться категорія з декламування власних поезій.

Переможці Національного конкурсу з декламування української поезії – XII випуск –

I місце:

1. **Андрашук Лариса** – підготовчий кл., с. Верхня Рівна, Марамороський повіт;
2. **Лавіца Меліна** – I-ий кл., с. Верхня Рівна, Марамороський повіт;
3. **Колопелнік Сіміна** – II-ий кл., с. Ремети, Марамороський повіт;
4. **Курак Дарія** – III-ий кл., с. Поляни, Марамороський повіт;
5. **Семенюк Александра** – IV-ий кл., с. Верхня Рівна, Марамороський повіт;
6. **Бойчук Лукас** – V-ий кл., с. Вишавська Долина, Марамороський повіт;
7. **Яворовські Марія** – VI-ий кл., с. Вишавська Долина, Марамороський повіт;
8. **Короама Родіка** – VII-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;
9. **Малярчук Дарія-Ніколета** – VIII-ий кл., с. Кричунів, Марамороський повіт;
10. **Бружа Афанасій** – IX-ий кл., м. Сучава, Сучавський повіт;
11. **Петрашук Ніколета-Емілія** – X-ий кл., м. Серет, Сучавський повіт;
12. **Перожук Світлана** – XI-ий кл., м. Сігет, Марамороський повіт;
13. **Костюк Чезара** – XII-ий кл., м. Радівці, Сучавський повіт.

II місце:

1. **Ковач Ніколас-Крістіан** – підготовчий кл., с. Ремети, Марамороський повіт;
2. **Бойчук Константін** – I-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;

3. **Мандюк Діана** – II-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;
4. **Іванічук Ралука** – III-ий кл., с. Кендешти, Ботошанський повіт;
5. **Петріка Елізабета-Аліна** – IV-ий кл., с. Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
7. **Меделян Теофіл** – V-ий кл., с. Бирна, Тіміський повіт;
8. **Шойман Анна** – VI-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;
9. **Челенюк Кріна** – VII-ий кл., с. Верхня Рівна, Марамороський повіт;
10. **Кучіча Анка** – VIII-ий кл., с. Щука, Тіміський повіт;
11. **Білчик Джесіка** – IX-ий кл., м. Сігет, Марамороський повіт;
12. **Мурша Андрея-Ніколета** – X-ий кл., м. Сігет, Марамороський повіт;
13. **Кості Космін** – XI-ий кл., м. Серет, Сучавський повіт.

III місце:

1. **Мартинюк Біанка-Флорентіна** – підготовчий клас, с. Келінешти-Єнаке, Сучавський повіт;
2. **Іванчук Єлена-Анастасія** – I-ий кл., с. Михайлени, Ботошанський повіт;

3. **Турчин Аура-Камелія** – II-ий кл., с. Щука, Тіміський повіт;
4. **Грездак Алессія** – III-ий кл., с. Щука, Тіміський повіт;
5. **Петрік Маріус-Васіле** – IV-ий кл., с. Дуд, Арадський повіт;
6. **Мамчук Меделіна-Адріана** – V-ий кл., с. Келінешти Купаренку, Сучавський повіт;
7. **Аніцулесе Деніса-Ніколета** – VI-ий кл., с. Михайлени, Ботошанський повіт;
8. **Грездак Данісла-Анна** – VII-ий кл., с. Щука, Тіміський повіт;
9. **Петрашук Клаудія** – VIII-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;

10. **Турчин Деніса** – IX-ий кл., м. Лугож, Тіміський повіт;
11. **Турчин Андрея** – X-ий кл., м. Лугож, Тіміський повіт;
12. **Сокач Біанка-Михасла** – XI-ий кл., м. Карансеш, Карашсеверінський повіт;
13. **Мушка Біанка** – XII-ий кл., м. Лугож, Тіміський повіт.

Відзнаки:

1. **Беля Валентин** – II-ий кл., с. Копачеле, Карашсеверінський повіт;
2. **Перчик Михаєсла-Амалія** – III-ий кл., с. Балківці, Сучавський повіт;
3. **Рекало Марія** – IV-ий кл., с. Щука, Тіміський повіт;
4. **Ганціг Андрея** – V-ий кл., с. Тауц, Арадський повіт;
5. **Панущак Йон** – VI-ий кл., с. Бирна, Тіміський повіт;
6. **Карпа Джорджіан** – VII-ий кл., с. Тирнова, Арадський повіт;
7. **Пінтя Кармен** – VIII-ий кл., с. Тирнова, Арадський повіт.

МАРІЧКА

Слова Юрія ПАВЛІША

Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

1. У вес-ні зе-ле-ній пря-деть-ся лі-то,
2. Лі-то про-ми-ну-ло, ми-на-є й о-сінь,

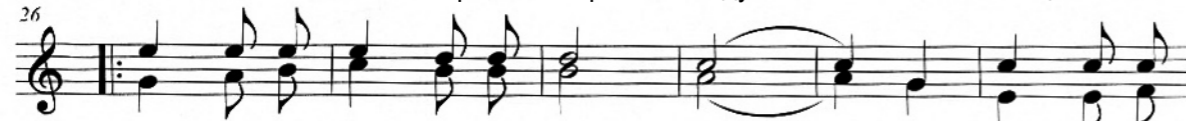
сти-гле ве-ре-те-но дня-ми зі-грі-то.
вті-ха не за-сну-ла, жи-ве і до-сі.

Мі-ся-ці у змо-ві, на все о-хо-чі,
Чер-во-ні-є зав-тра, не-мов су-ни-ці,

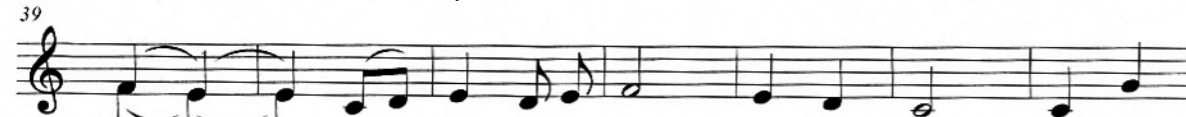
О-бри-ї лю-бо-ві і дні, і но-чі. Ма-
За-па-лить-ся ват-ра, при-йдуть м'яс-ни-ці.

річ-ко, Ма-річ-ко, Ма-рі-є, ко-лис-ка лю-

бо-ві й до-бра, з то-бо-ю нам со-неч-ко

грі-є й то-ді, ко-ли хмар-на по-ра. Ма-

рі-є, Ма-рі-є, Ма-річ-ко, о-вес-ню-єм па-

сем-ки мрій. З то-бо-ю і дни-на, і ніч-ка при-

хиль-ни-ки на-ших на-дій.

Ма-рі-є, Ма-рі-є, Ма-річ-ко!

Микола КОРНИЩАН

***

В твоїх очах – небесні лазурити.

А тінь твою – моєї тіні тло.

Ти більш за те, що міг би уявити,
якби тебе ніколи не було.

Відсутність – ти. Відсутність смислу й смуту
у погляді моїм, мов гостре скло.

Ти більш за все, що зміг би досягнути,
якби тебе ніде вже не було.

Ти – саяво те, що манить в даль чужую,
де тьма вгаває і зникає мла.

Без тебе я б не знав, що я існую,
якби уз мене завжди не була.

***

Та хай мене усе, та аніщо

для згадки не залишиться, весною.

Не треба мені вічності, якщо

є мить, в якій є ти, лиш ти зі мною.

Є птахи десь, ще й досі взаперті;
польоти в тьмі, неточні бейдевінди.

Та хай ведуть у безвість всі путі,
коли не слід вже йти відсіль деінде.

Сплетіння колій, тіні без вогнів,
і стезі тих, які нас не чекали.

Не можу подолати дійсність снів,
твої уявні гавані й вокзали.

Звідсіль не поталанить відійти
за подобизни, де усе пустує.

Там, де не можеш існувати ти,
уже ніщо для мене не існує.

Немає ані неба на воді.

Дунай за інший обрій затікає,
тоді, коли відходиш, і тоді,
коли минає все, й тебе немає.

***

Та як забути? Пам'ятаю й досі
ліси без нас та море те, безкрас.

Ти ж уяви мене в твоїй епосі.

І посади цей кедр, що вже висихає.
У даліні без часу, мовби в зливі,

безмежний край задумай, попервах.
Мине усе без нас. Плини мінливі

пересічуться в додаткових снах.

Єдиний кедр палатиме край неба.

Над морем, що рососою проросло.

Забудь усе, що не було. Не треба

щадити те, що бути не могло.

Лиш уяви, щоби колись приснилось
все те, що після вічності судилось.

***

Ти змусила повірити у себе,

у стукіт серця, мовби ритм шасе.

Боюсь, що в інших не буде потреби,
щоб взнати, що для мене ти усе.

Боюсь, що згусне небо у Дунаї,
і стане пусто й темно вже, мабуть.

Боюсь, що доступи всі, неокраї,
в бездонну безкінечність заведуть.

Підійдеш та ніяк і не з'ясуєш,
що не буде потрібно зайвих слів.

Лиш змусиш вірити, що не існуєш,
щоб не забув тебе в тенетах снів.

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

«СТРАШНА» ТАТОВА ЛАЙКА

Колись один приятель, котрий мав дуже колоритну мову, себто за влучним і гострим словом, як кажуть, не ліз у кишеню, сказав мені, що від якогось часу записує лайливі слова і вирази різних народів – записує під час закордонних мандрівок (він володів кількома мовами), вибирає з прочитаних книжок, переважно із сатиричних і гумористичних творів, полює на них на велелюдних ярмарках, на торговищах, серед циганії, вивчає жаргонну мову люмпенів – волоцюг, злодіїв та інших «декласованих елементів». Почав навіть складати «класифікацію» найгостріших і найсоковитіших лайок, найстрашніших прокльонів.

І досадно йому, що у тому класифікаційному списку українці – пасуть задніх.

Із закамарків пам'яті один спогад викликає інший, який вертає мене у молоді літа, і я силкуюся пригадати, на прикладі моїх односельчан, чи справді мій приятель мав рацію. Наскільки пам'ятаю, мав. Бо не спливають у пам'яті такі солоні і сороміцькі лайливі вирази, від яких би «смак скривився», від яких чоловік би аж зіщулювався і волів би під землю провалитися, чи зайтися реготом.

Приміром, коли руснацький вуйко хотів скараскатися якогось нахаби, то, махнувши зневажливо рукою, кидав: «А йди ти на першу браму, на жидівську вулицю», дурному казав – «Гони, Федьку, поза хрест», «Йди туди, відки війшов!», «Ти такий дурний, що аж крутишся». А якщо зчеплюється за щось дві молодіці, то одна одній: «Шляк би тебе трафив, помийнице нехарна!» І тому подібне. Такі лайки не шмагали, як батіг, і не пекли, як грань.

І тато мій, Їлько-мулер, не вмів круто лаятися, в чому я переконався, підслухавши ненароком його хвальбу сусідові Николаєві про те, як він «припер до мура» одного волоха, котрий шукав з ним зачіпки.

Про що і де була та «зачіпка», не знаю, бо я не був свідком початку їхньої розмови через пліт. Вуйко Николай димить цигаркою, а тато, розпалений, як кугут, рубає долонею повітря і хизується перед сусідом:

– Но і сказав я, Николаю, тому волохові, но і сказав! Що він собі гадав? Таке сказав, що аж смак йому скрививси... Буде відтепер знати, хто я такий! Але сказав! Шо він собі гадав, шо я не можу відрубати йому по-волоськи?

Вуйко Николай докурює цигарку і обережно перебиває розпаленого тата:

– А шо ви йому таке сказали, Їльку?

Тато набундючився і випалив, перекручуючи слова, нехитру румунську з соромітьським словом лайку, щось на зразок «Ану, забирайся туди, звідки вийшов!»

А сусід Николай, ховаючи усмішку під вусом, бо, мабуть, сподівався почути від тата щось нечуване, підтакнув:

– Таки сказали, Їльку, бігме, що сказали...

А ЯК ЙОГО ПРОЗИВАЮТЬ?

Бурдейник, Смертник, Мукосійник, Черкез, Тіргерц, Довгий, Гулай, Нюх, Вавжик, Міхуцько, Постолакій, Курій, Біндєчок. Це лише декілька прізвиськ, що колись прилипли з різних причин до моїх односельчан. Той чи інший вуйко, меткий на вигадки, чи якась писката молодіця з якоїсь нагоди чи прикмети, якогось трафунку, кинула на людях отак прізвисько, а воно, дивись, прижилося, і носитиме його чоловік до гробової дошки. І відтоді на моїх рідних Руснаках, де аж занадто багато однофамільців (Поповичів, Пензарів, Матейчуків), знатимуть багатьох не за сільською топонімією, себто місцем проживання – під горбом, на першому чи другому куті, над потоком, під Горайцем, поза цвинтарем, на Мізенах, – знатимуть за прізвиськом.

Та мене, коли пишу «Буковинські трафунки», і приклеюю реальному чи напівгаданому «персонажу» якесь прізвисько, таке пояснення, зрештою логічне, не задовольняє. Тому пускаю в дію так звану письменницьку уяву і сную навколо прізвиська страшну, сумну або смішну історію.

Наприклад, той, кого на Руснаках прозивали *Бурдейником*, був господарем статечним, мав хату під бляхою, худобу у стайні, кілька фалеч поля. То звідки оте ганебне прізвисько? Напевно дід чи прадід прибився у наші краї голий і босий і, поки доробився, жив у бурдеї (землянці). Вірогідно.

З *Мукосійниками* справа простіша – відомо, що вони торгували мукою, везли її до міст колишнього румунського реґату (королівства), наприклад, до Дорогою, де спродували крамарям-євреям або на ярмарках, бо ті краї були неврожайні на білий хліб.

Та ось *Смертник* – така загадка! Звідки таке страшітливе прізвисько? Правда, той, хто його носив, старий Іван, був відлюдкуватим диваком із запалими під кушуватими бровами очима, блідий лицем, худий тілом, немов з хреста знятий. Може, хтось у його роді заподіяв собі чи іншому смерть, і оте прізвисько переходило від покоління до покоління, як прокляття? Чи, може, хтось з їхнього роду був засуджений на смерть за скоєний злочин? Не знаю. На жаль, колись не розпитав про «смертника» старих людей, а тепер, мабуть, ніхто на Руснаках вже не пам'ятає його. Може, воно так краще...

Чорний, як дідько, з гачкуватим носом і колючими очима *Черкез* збуджував мою дитячу уяву тим більше, що серед пастушків про старого ходили карколомні легенди. Один з хлопців божився, що знає від свого діда, що Черкез походить з далекого Кавказу, він утік з «руського воська», коли воно у першу світову війну було в наших сторонах, знайшов притулок в одній вдовиці.

Школярем я попросив у нашої бібліотекарки книжку про загадковий Кавказ. Пані Стерба дала мені «Козаки» Льва Толстого. Я прочитав її і потім роз-

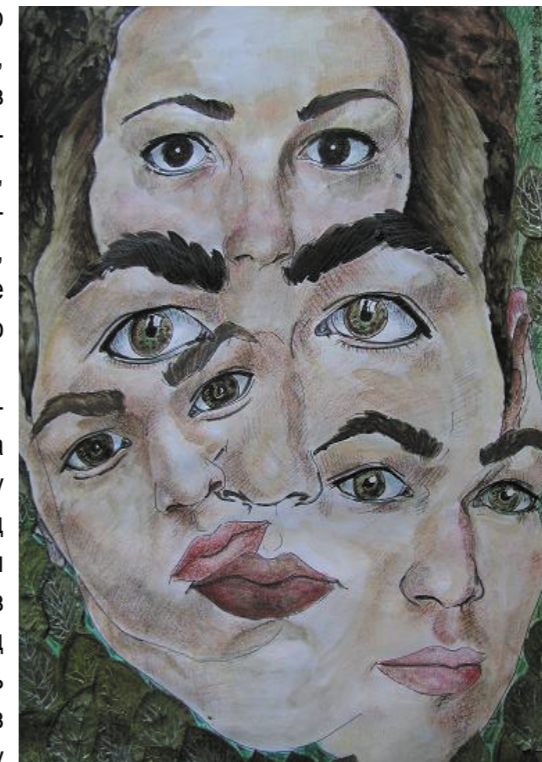
казував хлопцям про страшних абреків, називаючи їх черкезами, котрі з кинджалами у зубах і шаблями в руках нападали на руських. Ні словом не промовився, що знаю від свого тата, що страшний Черкез, котрий пас корову на Балті, був бідняком з недалекого села і справді пристав у прийоми до молодіці, чий чоловік упав на війні.

Мене дуже розважало прізвисько *Нюх*, яке носив довгоносий вуйко, що займався фірманкою. А ніс справді був у нього незвичайний. Не м'ясистий (кушкватий – кажуть у нас), а довгий і тоненький, з гострим червоним, мов перчиця, кінчиком. Він тим носом постійно шморгавав (від чого прозвали його ще й «шморгавка») і гнув уперед шию, немовби до чогось принохувався чи клював щось перед собою.

Гулай – що воно таке? У словнику Грінченка такого слова немає, але є *гулавий*, з наголосом на першому складі, означаючи *юродовий, божевільний*. Прізвисько зовсім не штимувало до сільського дзвонаря.

Довгий, розуміється, прозваний так за високий зріст – нічого загадкового. Привертав він увагу найбільше тим, що ступав зсутулено, немов ніс за плечима важкий мішок.

Як бачимо, прізвиська моїх односельчан загадкові, смішні і прикметні, мало серед них образливо-сороміцьких. З останніх запам'яталось мені прізвисько *Піргєчка*, яке, хоча мало жіночий рід, прилипло було до злидаря-латки, що жив з крикливою жінкою і цілою купою дітлахів на горбі у злиденній халупі. За моєї пам'яті його вже не було на світі, але весь виводок його потомків у селі чомусь уперто прозивали «піргєчками». Подейкували, що старий Піргєчка простує дорогою і щокроку «порскає», немовби під драгнливою свитиною пряче надто надутий капшук, з якого виривається повітря. Коли хтось насміхався над ним за оте порскання, той зупинявся, брався руками за боки і починав: «Мой, якби ти натевкався щоднини пісних фасуль, то так би стрілев, шо горобці би падали з дерева, мой!»

Корнелій ІРОД

КОСТІКА ІІ-ИЙ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 286)

Я зателефонував директорів музею, художникові Максі – хотів відвідати його в цій справі. Особисто я його не знав, але установа, якою він керував, була підпорядкована нашому ДКМК. Секретарка сказала, що директор хворий (він, бідний, через кілька місяців помер), а в якій справі дзвоню, – цікавиться вона, – бо вона може направити мене до когось іншого, наприклад, до заступника директора. Я пояснив їй у чому річ, що ось так і так, товариш Буцура з газети «Скинтея» пропонує Музеєві мистецтва купити від нього кілька стародавніх китайських художніх та історичних виробів.

– А, – каже секретарка, – якщо так, зверніться до товаришки Петреску, вона завідує відділом «Орієнтального мистецтва».

Таки другого дня відвідали ми з Костікою ту товаришку, власне, поважну пані, котра виявилася доброзичливою й заінтересованою Костічаним «товаром». Вона запропонувала йому, щоб він залишив їм ті китайські вироби, спеціалісти музею простудіюють їх і через тиждень повідомлять Костіку про своє рішення.

Я поїхав до Тімішори у недовге відрядження, а коли повернувся, запитав Костіку, чи дали йому гроші за «китайчуків».

– А чорт з ними! – махнув він рукою. – Не вийшло нічого.

– То чому?

– Та дама, у якої були ми з тобою, сказала, що ті речі, справді, вартують 150.000 леїв, але через брак фондів, музей згідний заплатити 90.000.

– І?

– Я відхилив їхню пропозицію. Взяв свої іграшки і пішов геть, але не раніше, ніж сказати їй, що маю й інші речі, набагато цінніші. Так що хай пристаряють фондів, якщо бажать збагатити колекцію музею. Обіцяла зв'язатися зі мною.

Потім між Костікою та Музеєм мистецтва Соціалістичної Республіки Румунії, здається, встановились серйозні комерційні зв'язки. Він вже не говорив мені про це, але невдовзі купив своїй мамі квартиру, а Євгенові хвалився, що має достатньо грошей, щоб не працювати до кінця свого життя, якщо в Румунії безробіття не вважали б правопорушенням.

Серед речей, привезених Костікою з Китаю, була й велика та чудова тигрова шкура, якою він страшно гордився переді мною і Євгеном. Бачили ми її, коли

разом з Євгеном відвідали одного разу Костіку. Шкура була, справді, чудова, завдовжки дивану, застеленого нею, і споряджена по-китайськи: зелені лискучі скляні очі, аж не вгадати, що вони не живі, виглянцовані й полаковані довгі пазури, червоний шовковий «живіт».

– Для Кості, – пояснила нам Флоріка, – ця шкура не щось інше, а справжній медикамент. Знаєте, що в нього часто болять крижі, а тому Кость часто спить на цій шкурі. Він бере її з собою навіть у відрядження, бо в декотрих готелях ліжка дуже шкарадні та холодні.

Під час цього наївного пояснення Костіка водно посміхався. А іншим разом, при пиві, він пояснив нам корисність цієї шкури.

– Та я, бге-ге-ге, цим тигром зачепив не одну бабу, – сміється він і надувається гордо перед нами.

– Не бреші. Як саме? – недовіряючи, питає Євген.

– Просто, – відповідає Костіка звисока. – Я, скажимо, у відрядженні приїхав у Тиргу Муреш, у Ясси, в Брашов чи деінде, і раптом бачу якусь приємну бабу. Підходжу до неї, прикидаюся, що ніби хочу запитати в неї про щось, потім затримую її балаканиною і раптом признаю, що я недавно вернувся з Індії, де полював на тигрів. Розуміється, вона не вірить моїм брехням, тоді я кажу їй, що маю конкретний доказ: у мене в номері готелю знаходиться тигрова шкура. Вона сміється й каже, що я брешу. Ну, кажу, якщо не віриш, підеш на парі? Але не будь-яке парі, а американське.

– Не вигадуй! Яке американське парі? – сміється Євген.

– Таки так. Це парі має таке правило: не укладається заздалегідь угода, що має виконати той, котрий програє, а особа, котра виграла, вимагає від тієї, яка програла, що їй захочеться. Розумієш?

– Брешеш, Костіка. Де ти чув, щоб існувало таке парі? Та ще й американське...

– То правда, що нема такого парі, а вигадати його хіба заборонено?.. Бге-ге-ге...

– Ну, і?

– Ясна річ: баба недовіряє, й тоді я запрошую її в номер, щоб показати тигрову шкуру. Піднімаємося, а в номері вона сідає в крісло, я пригощаю її коньяком та Кентом, якщо вона курить, а всі баби такого типу курять, розказую їй про небезпеки полювання на тигрів і вже потім, випивши ще по коньякові, виймаю шкуру із спеціального чемодана, в якому її бережу, розстелюю, аж баба німіє з роззявленим ротом. «Ось, – кажу, – ти програла парі! Тепер я ставлю умови: лягай, любя,

на цю прекрасну шкуру. Але гола-голісінька, ге-ге-ге... Побачиш, яка вона м'яка...» Декотра вередує, але лише так, про людське око, бо, прецінь, знала на що сподіватись, якщо згодилася піднятися в мій номер, ні?

Невдовзі Костіка здивував мене новим сюрпризом: він покинув свою вагому посаду і перевівся в Міністерство легкої промисловості на дивну посаду – пресового представника. Я й не знав, що існує такий чин. В Державному Комітеті Культури і Мистецтва не існувало такого. А на новій роботі його зарплата, зрозуміло, була значно меншою. Але щоб сюрприз був ще більшим, менше ніж через рік Костіка покинув і ту посаду та «спустився» ще нижче: став редактором журналу «Трибуна школи» – місячник вузького кола читачів і зовсім непретензійної якості. Я гадав тоді, що він зробив цей крок через якусь вигоду або через його ліниву натуру, а чи тому, що його гаман був постійно повен. Але набагато пізніше стало напрошуватися інше пояснення Костікових поступків... Цією підозрою поділюся з вами вкінці.

З Костікою ми продовжували зустрічатися, але дещо рідше, бо наші місця праці вже не знаходились в тому самому будинку. Однак, Костіка продовжував пропонувати мені час від часу різні нездійсненні «афери», хоч аж ніяк не мав потреби в грошах, а робив це, мабуть, з якоїсь настирливої примхи. Тому, одного дня подумав я запропонувати йому діло набагато серйозніше і, гадаю, здійснимо.

– Ось що, Костіко, хочеш, підготуємо антологію китайської поезії? Але здорову, в чотирьох томах: 1 – стародавня китайська поезія; 2 – класична китайська поезія; 3 – новітня китайська поезія і 4 – сучасна китайська поезія. Розумієш? Заробимо гарні гроші! Ти зробиш вибір авторів та творів, пристаряєш тексти – з власної бібліотеки, від своїх знайомих китайців або від посольства Китаю, – а також зробиш так званий чорний переклад, тобто дослівний. А моє завдання буде набагато важчим, а саме, мені припаде стилізація і віршування. Ну?

Костіка погодився, але без особливого ентузіазму, хоч обіцяв, що після встановлення нами змісту кожного тому, звернеться до посольства Китаю з проханням пристарати необхідні для нашого перекладу твори.

Вели ми цю розмову навесні 1972 року, і Костіка запропонував відкласти справу перекладу на осінь, бо, ади, невдовзі настане літо, відпустка...

В ті роки найчастіше відпочивав я в Дельті Дунаю, а саме у Сфинту Георге або Катирлезі, як ще дехто називає те українське село, тобто далеко від столичного гамору і повністю відірваний від світу. Телебачення там не було, а мобільні телефони ще не існували. Мав я при собі невеликий приймач, який постачав мені новини з дорогої батьківщини та

з широкого світу. А решта – море, майже безлюдний пляж, Дунай, вудіння риби по його каналах (задля забави, бо у родини Вареників, де ми жили, було тієї риби аж занадто) і чудова багатотисячна бібліотека дому культури, що аж не вірилося бачити стільки книжок у якомусь далекому рибальському селі. І, мабуть, не повірите: тієї чудової бібліотеки, якою завідувала випускниця Серетської педшколи, сьогодні вже нема, зникла, наче корова язиком злизала... Але на протязі отих двадцяти шести років, скільки відпочивав я щоліта в Сф. Георге, вона існувала й радувала своїм літературно-культурним скарбом і катирличан, і «скурсантів».

Десь на початку осені дзвоню я Костікові, а в редакції кажуть, що товариш Буцура у відпустці. Невже поїхав він пізніше, якщо ще й досі не повернувся? Телефоную через тиждень і одержую в редакції ту саму відповідь. «А що, – дивуюся я сердито, – у товариша Буцури тримісячна відпустка?!» Але через кілька днів діло прояснилося. Костікова Флоріка подзвонила і мені, і Євгенові, сердита, як оса. Каже, що Костіка поїхав автобусом у тижневу екскурсію до Італії, і вже всі повернулися, крім Костіки і якоїсь молодшої інженерки. Нарікає, що ми з Євгеном знали про його намір втекти з Румунії і не попередили її! Що їй тепер робити, як вижити з двома малими дітьми?! Дарма божилися ми та присягали, що нічого нікого не знали про намір її чоловіка, Флоріку годі було переконати та втихомирити.

Через місяць одержав я від Костіки короткого листа, в якому він сповіщав, що захворів і навіть існує підозра, що захворів на холеру (були в тому році кілька випадків у Європі), тому змушений був залишитись в Італії.

Ще через тиждень надійшов від нього другий лист. Уже з Парижу. Не згадуючи вже нічого про холеру, Костіка писав, що готується рушати в далеку подорож. Євген (сердитий, що найкращий його друг шле листи мені, а не йому) припускав, що Костіка, певне, збирається тікати в Австралію, де живуть якісь його свояки, два троюрідні брати чи щось таке. «Але бачу, що віслоку листується лише з тобою...»

Після того, поверх року не одержував я від Костіки жодної вістки. А коли нарешті прибула від нього відкритка, виявилось, що вислав він її не з Австралії, а з Америки.

Але доти інше дуже здивувало мене. Через три місяці після Костікової втечі покинули Румунію офіційно (з метою об'єднання сім'ї...) не лише Флоріка і їхні два сини, а й її мати. І це в той час, коли інші роз'єднані сім'ї – одні члени в Румунії, а інші десь на Заході – ждали роками такого офіційного дозволу, і найчастіше таке чекання виявлялося марним.

(Продовження на 31 с.)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БЛЯШАНИЙ ХРИСТОС

(Уривок з роману в новелах)

(Продовження з № 286)

Але що не було дано бачити і чути Бляшаному Христові?..

Христові, що сторожив життяживих і сон мертвих на роздоріжжі вулиць Татарської, Бусуйокової та дороги, яка вела на Миґуру. Хоча це була теж вулиця, яку сторожили по обидва боки старі дощані паркани, але всі називали її Миґурською дорогою. Він, Бляшаний Христос, був єдиним захисником Бабичанського кута. Єдиний ідол, єдиний бог, єдиний спаситель, здатний простити гріхи пов'язаним, злодіям, розбійникам, вбивцям та найп'янішим з-поміж п'яниць.

Господи, яким красивим був колись... тоді, спочатку, коли Єремія Драгобан найняв Марка, сільського столяра та криничаря, щоб вирізав його за людським образом і подобою. Бо Господь сказав:

«Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі». І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх. І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі!»

А людина сказала:

«Створім бога за образом нашим, за подобою нашою, і хай божество над нами...», і віттоді людина за своїми образом та подобою творить богів з будь-чого: від глини до каменя, від заліза до золота, від паперу до дерева, творить їх як чоловічого, так і жіночого роду, тільки людина не посміла сказати: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте небо!», так само, як не посміла посадити для своїх богів дерево пізнання добра і лиха та заборонити їм їсти плоди цього дерева... Ось так змагаються між собою Бог з людиною, і хто б міг сказати, котрий з них ліпший творець?.. Рукотворні боги безсоромно панують над століттями, насміхаючись над часом та ненаписаними законами плоті земної, а людина... бідна людина – Боже творіння, з праха взятє і в прах перетворюється... Скільки несправедливості!

* * *

Столяр Марко вирізав його з цинкового листа, з великою майстерністю вирізав його, саме з такою майстерністю виріже двома роками пізніше бляшаного

півня і поставить його кукурікати на місяць та зорі на дашку криниці Петра Завоя. Найбільше клопоту мав з деревом, дубом скельним, з якого мусів витесати хрест для Бляшаного Христа. Єремія Драгобан вивів його на Вапняний горб і вказав йому на кривий, зігнутий в три погібелі скельний дуб.

– З цього кривляка ні дрова для вогню не вийдуть, ось які моїми на ньому, – пробував переконати Єремію Марко.

– Я саме з цього дуба хочу, а ти з нього мусиш витесати, – не погодився Єремія.

– Ну, тоді теши собі сам хреста з нього! – розсердився Марко.

– Не ретяся, Марку, якщо не хочеш тесати, то й не теши, я завтра поїду до Андрія Рошки у Свинний потік, і той витеше такого хреста, що ти й не бачив коли-небудь.

Почувши про Андрія Рошку, який хвалився, що такого майстра немає на весь Марамориш, Марко пом'якшав.

– Заплатиш мені подвійну ціну, то витешу.

– Заплачу подвійну, чому б не заплатити...

Марко поскомородив потилицю і взявся до роботи.

* * *

Зовсім інше діло з Устимом іконописцем... той погладив його бляшане тіло, а опісля з великою майстерністю та задоволенням почав малювати: закривавлені руки та ноги, підберберну рану, пшеничний волос та небесні очі, затаєну усмішку в кутику губ, – усмішку, яка прощає всім все, – а опісля терновий вінець, так, і терновий вінець, який, здавалось, ось-ось проб'є цинковий лист... Хай говорить, хто що хоче, але Устим був надзвичайним творцем, спарвжнім артистом – маестро!

Теж Устим розписав і церкву села. Священик Лісандру найняв його за тисячу пенгів після того, як один іконописець зі Львова запросив три тисячі, а інший з Ужгорода ні не хотів розмовляти з ним без п'яти тисяч.

– Гей забагато, синку, гей забагато! Тисячу пенгів?! Гм, гей забагато... дійну корову зовсім з телятком можна придбати за сто з чимось пенгів, а ви, Устимочку, просите тисячу, та це ж десять корівок. Подумайте, навіщо вам десять корів?.. Не знаю, чи вмістяться у вашому подвір'ї...

– Ви, панотче, здається, забули про фарби, масло та інші речі, на які я витрачу половину грошей, так

що шукайте собі іншого живописця, а я ось, даю вам від себе сто пенгів, бо я православний християнин, і часто прохожу крізь ваше село, то колись зупинюсь і помолюсь Богу у вашій церкві.

– Ти не запалюйся так, синку! Даєш сто пенгів – Бог да прийме! Значить, розпишеш церкву за дев'ятсот пенгів. Дивись, маєш тут чотириста, а решту віддам, як закінчиш роботу. Давай, відзавтра берися за роботу! – простяг панотець Устимові гроші.

– Тоді завтра куплю в Сіґетграді все, що потрібно, – сказав задоволено Устим.

– Помагай біг, синку! – благословив його отець Лісандру.

Устим купив у місті все, що треба було, і почав роботу з молитвою та постом, але не будь-як, а за правилами візантійського живопису: у вівтарі він написав Божу Матір в молитві за православних християн і святих ієрархів: Василя Великого, Григорія Богослова та Івана Златоустого – авторів трьох православних літургій. На іконостасі він намалював кілька рядів ікон, починаючи знизу і догори. Він вперше зобразив царські ікони Спасителя Христа і Божої Матері, а зліва від ікони Спасителя, в тім же ряду зобразив ікону святого Андрія Первозванного перед його подібним на букву Х хрестом, бо церква була із храмом святого Андрія Первозванного. Праворуч

від ікони Діви Марії він зобразив ікони Святих Юрія Змієборця (верхи на білому коні, проколюючи дракона списом, рятуючи таким чином Силенський замок на Ліванській землі від цього переслідника) та святого-великомученика Дмитра Фессалонікійського, який загинув за віру, проколотий списами. Зобразив його у вигляді римського вояка зі списом, бо цей святий є одним із найбільш шанованих святих у християнській традиції. У середньовіччі сприймався як патрон військової справи і лицарства поряд зі святим Юрієм Змієборцем. Ці два святі були найближчими для християн, бо дні, в які празнували їх, були пов'язані з традиціями вівчарства. У день святого Юрія люди віддавали своїх овець вівчарям, а восени, у день святого Дмитра, забирали їх додому. Ці два свята були радістю для місцевих жителів, які вміли святкувати й погуляти, не жартуючи! На дияконських дверях зобразив святих воїнів, як називають архангелів Михаїла та Гавриїла, а на царських дверях – сцену Благовіщення: Діву Марію та Архангела Гавриїла, коли той приніс їй чудові новини. Устим зобразив Архангела в русі, подібним до вірного слуги, щиро виконучим місію, яку доручив йому Господар неба і землі, і всього, що є на світі.

(Далі буде)

КОСТІКА ІІ-ИЙ

(Продовження з 29 с.)

Ще через місяць одержав і Євген відкритку від Костіки з Вашингтона.

– Ото віслюк! – розсердився Євген. – Пише мені лише кілька слів, цікавиться, що роблю і каже, що жде від мене відповіді, але своєї адреси не подає! Куди йому писати? Свиндюх!

– Пиши просто: Костіка Буцура, Вашингтон... – жартую я. – Там всі повинні його знати...

Потім знову настало довге мовчання. Зо три роки не було вістки від Костіки. Не знаю звідки довідався Євген, що нашого друга найняли працювати у Пентагоні, і тому він не пише нам, щоб не обвинувачували його у розголошенні військових секретів... А, може, він лише припускав, що Костіка працює в Пентагоні.

– У Пентагоні? – дивуюся я.

– А ти що гадав? – запевнив Євген. – В Америці, мабуть, існує чимало людей, які знають російську мову або китайську чи румунську, але людини, яка б знала всі ці три мови, ще й польську, українську та німецьку, такої, певне, нема у них! Тому я гадаю, що Костіка не

втік, а його послали. Ти не бачив, що дуже швидко він забрав туди не лише свою Флоріку з бахурами, а й свою тещу?

Минуло ще кілька років, і я одержав від Костіки листа з Нью-Йорка, уже довшого – пише, що він, слава Богу, здоровий, що працює шефом протоколу в готелі, де живуть делегати ООН, що перевів своїх хлопців з державної школи до приватної, бо в державній низький рівень навчання, що купив хату у Флоріді і т.п.

Розуміється, що на протязі всіх цих років я не відповів на жоден Костічин лист, бо не знав його американської адреси. Аж після 1989 року, коли він вказав свою адресу у Флоріді, наладилось між нами якесь таке-сяке листування. Але пишемо ми один одному рідко, звичайно на Великдень і на Різдво. Щоразу я заохочую Костіку відвідати Румунію, бо, запевняю я його, нема вже жодної небезпеки, щоб покарали за втечу з країни. Костіка обіцяє приїхати, але не приїжджає, а водно відкладає на наступне літо. І тому я схильний повірити Євгенові підозрі, а саме, що Костіка не втік, а його послали. Але хто послав? Наші? Китайці? Радянські? Американці? Бо Євген таки правий: не кожного перебіжчика наймають працювати в Пентагоні. І, скажимо, не то що в Пентагоні, а навіть і в готелі для делегатів ООН.

Скоро сповняться два роки, відколи від Костіки Буцури нема жодної вістки.

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 285)

Стець взяв сорочку, що висіла на гілці, розірвав її та почав обережно перев'язувати пораненого.

– Голова ціла, тільки пудрана¹. Та й тіло здорове, – сказав він. – І се дуже добре. Не знаю, як ребра та хребет?..

Ой, Боже! Одна рука зламана, та й нога теж, а друга – потріщена дуже, – стривожився лісник, продовжуючи оглядати пораненого.

– Гія негайно покласти у лещата, – запропонував Андрій, а потім запитав лісника:

– Ти знаєш сего молодяка?

– Ні, – сказав він. – Із Мочара не є, бо я тих знаю. Може, із Осовні, бо із Дуброви також познаю усьох. Має бути із Осовні, бо там клочаться усі п'яниці та поводяться, як нелюди. Не видиш, як лишили легіня туй, аби загинув, а самі повтікали. Негідники прокляті! Думаєш, што они зрубали дерево собі на хижу? Крадут та продают другим за горівку. І кулькі із них не роблять таких усяких поганих діл та засоромлюють свою стариню і село.

– Не знати чому, але той хутір завжди був грішним місцем. Там п'ють без міри, б'ються, вбиваються, погрожують будь-кому та за будь-що, – погодився Андрій.

– Коли людина забуває за Бога – забуває і за совість та стає звіром, – відповів сторож.

– *Homo homini lupus*¹ – додав Андрій, потім звернувся до дітей.

– Ану, хлопці, давайте допоможіть! Сего чоловіка гія негайно врятувати, бо інакше вмере. Я уже пувчаса стараюся пробудити єго, та не зміг. Ані води уже не є.

– Та я сего легіня дес видів. Не познаю 'го, але видів, – сказав Петрик.

– Де? – зацікавився Стець.

– У Печиріпи, у колибі.

– Гія обов'язково дати знати його рідним. Сесе – одно. Друге. Гія принести води із Дякового, де є кирниця. Знаєте де? Аж не знаєте – знайдете, бо кирниця коло самої дороги, – пояснив Андрій.

– Ааа! Там, де Пішіторя², – відповів Павлик.

– Якраз там, – підтвердив лісник.

– Гм! Як видко, всюди вас носило сего літа. Познаєте ліс, як власні долоні, – запідозрив Андрій, а потім продовжив: – Третє. Побіжіте скоро на Кумикове поле, там косять отаву, заличете людей сюди, або першого, кого стрінете в лісі чи на дорозі. Добре?

– Добре! – відповів Павлик.

– Уйку, я задую раз у фірїтькало³, та, може, пробудиться

сес легінь, бо вода дуже далеко, доку принесемо... – запропонував Петрик.

– Не говори дурниць! Ступайте скоро оба за водов! – посварив його вуйко Андрій.

Але Петрик не послунав та так свиснув у свого півника, що аж ліс задзвенів.

Всі троє здригнулись від несподіванки, а поранений розплющив очі.

Андрій із Стецьком здивовано переглянулись, вдячно посміхнулись Петрику та, не сказавши ні слова, взяли до покалічених ніг.

Хлопці весело побігли по воду, а Андрій Довган скинув свою сорочку, порвав її на смужки та разом із своїм другом почали прив'язувати витесані палки до поламаних ніг пораненого. Боялись тільки, щоб той не зомлів знову через біль. Коли докінчили, піт струмочками лився по їх обличчях, але якраз повернулись хлопці з водою, і вони трохи підкріпились, а пораненому змочили тільки губи і чоло.

Тепер обдумували, як нести пораненого, бо везти було небезпечно та й не було чим, бо всі воли були в полонині і, хоч уже минуло кілька днів від Богородиці, не вернулись, бо в горах ще лили дощі. А коней у селі не було, тільки у Фрінтера, котрий жив далеко, аж ген, у селі.

– Гія негайно угадати⁴ якіс ноші, – сказав Андрій. – Але із чого?

– Уплести із лісового пруття, як лісу, – запропонував Стецько

– Не є коли. Забирає много часу, – відповів Андрій.

– Із чатини⁵ добре було б, – міркував сторож.

– Добре було б, але чатина тяжка. Якийсь покровець би треба, або якісь міхи. Але удки? Біжіт, хлопці, скоро до Дьордіки або до Татара, бо туй близько, та попросіт їх, аби нам дали два міхи або якусь верету, – запропонував Андрій.

– Там пси, а подеколи й роз'язані, – сказав Стець.

– Слухайте, уйку! – знову звернувся Петрик до Андрія, – а мої надраги⁶ та й Павликові, не були б добрі на ноші?

– Добрі, але малі, – відповів йому Андрій.

– На середину покладіт скулька палиць навхрест, а уд уйка Стецька светер, та уйде ноша раз-два. А доки ми дуйдемо до Дьордіки або до Татара, пруйде час, та хтозна, ци мают... А, може, не є їх ні дома. Дивітсья, ліска туй, – пояснював їм Петрик, як дорослий.

– Добре, а чім пояжемо? – запитав Андрій. – Гужвами⁷? Не удержит!

– Як, чім? Дивітсья! – відповів захоплено Петрик. Та за мить спорожнив свої завжди наповнені кишені, звідки випали різні шнурочки, цв'яхи, дротики, ніжик тощо...

– Та у тебе в жебах⁸, хлопче, ціла кузня! – заявив в жарт лісник.

– І бабуня наша так мені каже, коли жмакає⁹ та золит моє гандря¹⁰. Але і она все старе приязнує та держит, – відповів гордо Петрик.

– Знаю. У мами на поді¹¹, в коморі та в шури – етнографічний музей, – підтримав хлопця його вуйко.

– А Бог дай-тя¹², із хлопцем! Який ти розумний та вигадливий! Візьму тебе за зятя, – похвалив його Стець, котрий любив Петришиних внуків, а головно кмітливого Петрика, бо у нього в сім'ї не було хлопців, самі лиш дівчата.

Петрик де б не бував, його гострий розум завжди викликав симпатію старших, а друзі, хоч і був найменшим серед них, вважали його лідером та називали «шефом».

– Ун правду має! Їх надраги, муй светер, утнемо дві рудини¹³ і заяжемо шпаргльов¹⁴ із мого гатіжака¹⁵, чапловами¹⁶, Петриковим дротом, ременем – буде готова ноша, – пояснив він.

Андрій вагався, боявся, що не видержить їхня ноша, але після кількох хвилин вирішив:

– Давай! Буде, што буде... Божа воля... Хоч би із ліса вибратись, – промовив він і звернувся до хлопців: – Діти! Петре, і ти, Павле, ану, скоро надраги долу!

– Як? Та ми останемо голі у лісі?.. – запитав незадоволено Павлик.

– Ну і што? В лісі не є нікого, ми ж діти, – відповів байдуже Петрик.

– А што, ти ходиш із голим півником без будюгов¹⁷? Ци боїшсья, што вас будут обзирати лісні¹⁸?... – пожартував його батько та миттю зрубав дві товсті ліскові жердини.

Всі четверо взялись до діла так, що за кілька хвилин ноша була готова. Потім уважно підняли пораненого, котрий пробурмотів щось незрозуміле, та положили його на неї, зав'язавши його своїми ременями для надійності, щоб той не перевернувся і, Боже борони, не впав, коли вони будуть переходити яри та рови.

Стець взяв пляшку, полив жмуток зеленого моху водою та змочив пораненому висохлі гарячі губи, а потім приліпив вологий мох йому до чола як компрес. Рушницю узяв собі на плечі, а сумку із патронами дав Андрію. Рюкзак дав хлопцям і наказав їм, щоб побігли скоро на Кумикове поле та покликали косарів на допомогу, а потім – додому одягнутись, бо ж були без штанів.

– Уважайте, діти! Бабуні покишто не говоріт про сей нещасний випадок. Вкажіт юй туйко, што я вернуса пузно, аби не журиласа. Та й до уйка ягера побіжіт та перекажіт те саме, – наказав їм Андрій.

– Ні, до мене – не треба. Моя Ангеліна приучена,

бо я кожного разу приходжу додому, коли смеркає, а подеколи ще й пізніше. Така моя служба. Ми, лісові люди, дикі, не міряємо часи ніколи, – сказав Стець.

– А як бабуня увидит нас голих, та буде чесати та дозвідовувати, де ми загубили гаті?... – запитав один із дітей.

– Як я видів, ви здатні на будь-што. Доказали-сте до тепер, а нині підкріпили-сте. Знаєте, мабуть, і де небесне клепало стоїть. Та думаю, што обминете і бабині допроси, – натякнув їм Андрій.

– Клепало – в хмарах, коли гримит! – відповів Петрик та знову бадьоро свиснув у свого черепляного півника, і зник із Павликом у кущах.

Андрій із Стецьком підняли уважно хворого, котрий щось бурмотів, мабуть, марив, та не знали, у котру сторону податись, аби перейти успішно звір і не випустити із рук ношу.

– Слухай, Андрію! Не було б краще навпоперек, за хлопцями, крізь хащу, та вийти на пряму дорогу? Звур дуже глибокий, не розберемось. Та хтозна, сковзнемось та усиплемо¹⁹ сего десь у пронур. Загребемо живого та й самі покалічимось, – поміркував лісничий.

– Маєш правду. Не треба ризикувати. Давай попід смереки. Там корчі – рідкі, хоч жаливи²⁰ та ожиння – доста. Подряпаємо собі шкіру, але, думаю, якось виберемось та й скоротаємо відстань аж на годину, – запропонував Андрій.

– У цьому краї близько дорога, – встановив Стець. – Гайда, вперед через хащу!

– Давай, Стецю! – А ти, хлопче, – звернувся Андрій до пораненого, – держися кріпко, бо до села – далеко!

(Далі буде).

¹ Homo homini lupus – (лат.) Людина людині вовк.

² Пішіторя – (із рум.) назва місцевого водоспаду.

³ Фірітькало – свистулька.

⁴ Угадати – придумати, вигадати.

⁵ Чатина – (із рум.) хвоя.

⁶ Надраги – (із угор.) штани.

⁷ Гужва – (із угор.) засукана гілка для зав'язки, мотузка дерев'яна.

⁸ Жеб – (із угор.) кишеня.

⁹ Жмакати – прати, мити.

¹⁰ Гандря – лахміття, одяг.

¹¹ Під – горище.

¹² А Бог дай-тя! – Дай Боже, тобі щастя!

¹³ Рудина – (із рум.) жердина.

¹⁴ Шпаргля – мотузка.

¹⁵ Гатіжак – (із угор.) рюкзак, мішок.

¹⁶ Чаплови – (із угор.) шнурівки.

¹⁷ Будюгови – (із угор.) труси.

¹⁸ Лісні – мавки, феї.

¹⁹ Усипати – упустити, кинути.

²⁰ жалива – кропива.

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

– СВАЛЬБА (ВЕСІЛЛЯ) –

(Продовження з № 286)

Пуслі вінчання, як молоді побожили, кума кладет нивістці портишся на голу', а верез портишся вінок. Ідуть молоді из церкви. Баби научили нивіску, аби са дивила круз колач, би сі поклала одну думку і аби приступила князеви ногу – і вид так цілий живуть бет она голова у хижі.

Напроти церкви вже ждуть смички, і коли свальбяни наближаються, смички зачінають мовити, легіні трясуть стягом і співають цілоу дорогоу дод князевуй хижі так:

У мене у кишени
дзеркало і ширінка,
типир ім са здогадала,
што вже ни єм дівка.

У мене у кишени
дзеркало і грибінь,
типир ім са издогадау,
што вже ни єм легінь.

А люблю стягарити,
віночок носити,
за столиком яворовим
горівочку пити.

Горівку люблю пити,
горівки ми дайте,
та она ми ни поможит,
любку ми шукайти.

Та любку ми шукайти,
што кучері ймала,
цілу нучку зо мнов спала
та й ня цулувала.

А світе зелененький,
я по тобі хожу,
штес ми, мила, учінила,
што биз тя ни можу.

Штес ми, мила, учінила,
штес ми, мила, дала,
аби моя головочка
за тобою стояла.

А я ти, муй миленький,
нічо ни давала, –
ти молодий, я молода,
кровця нам са здала.

Схилиласа смеричіна
верьхом у долину,
штес ми, мила, учінила,
што за тобою гину.

Та зажжи, мила, свічку,
най перейду річку,
та зажжи, мила, обі,
най перейду д' тобі.

З того боку та на тот бук
перевержу потя,
та заросла доружечка,
файна любко, до тя.

А ішов я попод дуба,
будь здоровий, дубе,
та моя доружечка
попод тя ни буде.

А ішов я попод сливу,
будь здорова, сливо,
та моя доружечка
вид тебе щаслива.

Коло дуба, коло сливи
ростет і тополя,
ште сі буду я чинити,
така доля моя.

Подивиса, дівчиночко,
на суху тополю,
як са бет розвивати,
женюса з тобою.

Подивиса, дівчиночко,
на сухого дуба,
коли са бет розвивати,
тогда беш ми люба.

А верба зеленіє,
дубок роцвітає,
ідет милий попри мене
та й ни повертає.

А бучок ми са розвиу,
смирєка зацвила,
любка ня полишила,
доле нищаслива.

Любка ня полишила –
ни велика охота,
а у мене у Полянах
сім раз май молода.

Та молода дівчиночка,
молода, молода,
та молоду дівчиночку
любити ни шкода.

Та вже цюлуй личко моє,
а я буду твоє,
завтри рано устанеме
цюловані вбоє.

А цулуй моє личко,
бо бульши не будеш,
друга буде цулувати,
бановати будеш.

Та личка, кажет, личка,
лиш по половичка,
цулувала, обиймала
файна молодичка.

Люблю я молодицю
май дуже, як дівку,
та ни люблю, коли просит
гроші на горівку.

Любив я молодиці
та 'м любив і жони,
они мене виробляли,
як коня ворони.

Та гаю зеленинький,
та ми гаю, гаю,
через тоті молодиці
ни зайду до рау.

Через тоті молодиці,
через тоті жони,
та не чули коли'м кричав,
ни чули би дзвони.

Ци с чула, дівчиночко,
ци с чула, ци с чула,
коли мене городами
гонила кутюга.

Та чула'м, легінику,
вон ни виходила,
я думала, муй миленький,
што вовка гонила.

Женила мене мати,
женити женила,
та вид стола до порога
бигарем гонила.

Женила мене мама,
женити женила,
та таку ми обибрала,
што мені є мила.

А жениш, мамко, брата,
жени, мамко, й мене,
та зазвідай біле дівча,
ци пуйдит за мене.

Та жинила мене мати,
жинити жинила,
та таку ми обибрала,
што мені ни мила.

Ни милий мені вечур,
ни милий, ни милий,
коли знаю, што ни прийдет
любко чорнобривий.

Та, любко солоденька,
ни забувай за мя,
я за тебе ни забуду,
доки жити буду.

Та, любко солоденька,
бис здорова була,
абис ми видписати
письмо ни забула.

Видпиши ми, любко, письмо,
я читати знаю,
як вийду из чужини,
та й ти нагадаю.

Як вийду из чужини,
та й ти нагадаю,
у данчік тя возму іграти
та ти заспіваю.

Іграю та данцюю,
постоли гайцюю,

за ними ни баную,
бо їх ни купую.

А я їх ни купую,
купуйт ми ньєчко,
та за тоті постолята
устаю ранєнько.

Та устаю ранєнько,
іду з овечками,
коли беру корзанята,
беру з капчурками.

Овечки ни билички,
випасав би я вас,
вид неділі до неділі
вирізавав би я вас.

Іду я в полонину,
там овечка бляє,
лішай, мамко, дивитиса,
як милий рушає.

Лишай, мамко, дивитиса,
я ни забарюса,
скоро сонце у оконце –
я назад вернуса.

Мамко моя, мамко моя,
я донечка твоя,
лиши ня погуляти,
доки воля моя.

Співайте, легіники,
пиднимайти д' горі,
студена кирниченька
у туй чорнуй горі.

Студена кирниченька,
три нії до неї,
напоуй си, файна любко,
сиві воли з неї.

А воли напоїти
та у ярем ймити,
из любком постояти
та й поговорити.

Конику вороненький,
дам ти їсти уса,
та помало, любку, ступай,
най наговорюса.

Витвори, пане, браму,
най машина іде,

бо у туй машиночки
файна любка іде.

Витвори, пане, браму,
поле широке,
а ідет-машіруєт
соколятко моє.

Соколе, соколику,
високо літаєш,
та кажи ми, соколику,
де любку видаєш.

А я її видаю
на широку поли,
в сопілочку вимовяє,
сиві воли гоне.

Та, любко солоденька,
ни забувай за мя,
я за тебе ни забуду,
доки жити буду.

Изгадай ня, моя мила,
один раз на днину,
а я тебе здогадаю
сім раз на годину.

Любка солоденька,
ни забувай за мя,
я за тебе ни забуду,
доки жити буду.

Та є нас легіники,
по чотири в парі,
ми са беми розходити,
як сонечко в хмарі.

Ми са беми розходити,
ми са беми знати,
ми сі беми один др'ому
пісемци писати

А, брате-товаришу,
письмо ти напишу,
як буду іти у чужину,
тобі любку пишу.

А, світе чудесенький,
пушшу са по тобі,
бо я мушу визнавати,
ште са робет в тобі.

(Далі буде)

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

Свята неділя – Трійця

В п'ятдесятій день після Пасхи (Великодня) – день Святої Трійці. Це день появи Духа Божого в Церкві і день народження Церкви, яке відбулося в 30 році після Вознесіння Господа Ісуса Христа. При приході П'ятдесятниці всі апостоли були душевно разом. Несподівано з неба загомоніло... і кожному з них почала причуватися, як огненна, одна із різних мов (Діяння: 2,14). В цей час Єрусалим був повний паломників, які з'їхались зі всіх сторін Римської імперії. Багато з них, почувши дивні розмови апостолів, повірили, що вони п'яні. Апостол Петро сказав народові: «Христос вознісся десницею Божою і прийняв від Отця обітовання Святого Духа, і злив то, що сьогодні бачите і чуєте». Апостолів розуміли і ті, які не знали арамейського нареччя. А сила проповідання була така, що в той же день тисячі юдеїв прийняли хрещення в ім'я Ісуса. З того моменту, коли над ними почувся таємний звук, подібний до шуму вітра, і вибухнули мови небесного полум'я, вони стали іншими людьми – апостолами і учнями Христа.

Празник Трійці і весь сьомий тиждень після Пасхи в народі називається «русальним» і відзначається багатьма віруваннями і традиціями.

Трійцю називають і «зеленим празником». За народним віруванням, тепер прокидаються мерці, виходять з води русалки. Люди заквітчують свої житла зеленню і встеляють пахучими травами, дівчата звивають вінки.

Зелений тиждень починається в четвер. В цей день дівчата йшли на поле чи в ліс і там звивали вінки з конвалій, незабудок, васильку, чепчику (чебрецю), вплітаючи в них і полин. В неділю, в день Трійці, йшли в той самий ліс, де звивали вінки, кидали їх у воду і слідували: як вінок попливе – буде щастя, а як потоне – біда!

Сьомий четвер після Пасхи вважається в народі великим празником, коли має місце прощання з весною і зустріч літа.

В центрі майже всіх обрядів була зелень. Трійця – «зелений» празник. Хати і вулиці прикрашені зеленим гіллям і квітами.

За християнським обрядом, Трійцка субота – день покійних. Згідно з традицією, люди вважають, що в цей день покійних заведено в царство Святої суботи.

Дорога до покійних проходить через царство Святої суботи, а це означає, що зближення до покійних буває в суботу. В суботу дають за поману за мертві душі, як мовить про це народна поговорка: «Хто дає, сам собі дає, і будь-коли даси, знайдеш». Існує вірування, що найкраще давати за поману в суботу. Субота – день дідів, прадідів, коли потомки повинні згадати їх і не забувати, що і вони з того світу так само нуждаються у всьому, як і ті, що живуть.

Кожний ще живим піклувався своєю душею, давав за поману зі всього того, що мав, з того, що може дати, промовляючи: «На цім світі ця річ хай буде твоя, а на тім світі – моя!» А той, кому дають, хай відповідає: «Бог да простить» або «Хай Бог прийме!»

Трійцка субота або Субота Святої Неділі найпідходящий день для поминання померлих.

Для трійцкої суботи господині купують миски, тарілки, кухлі, горщики, ложки й інший посуд, оздоблюють спілими черешнями. Оздоблені по краях спілими черешнями кухлі й горщики наповнюють вином, а миски і тарілки – рисовим пловом або рисом з молоком. Дають ще хліба, тістечок, калачів, квітів, також і запалену свічку.

Господиня розносить і роздає вищезгадані речі рідним, сусідам і бідним. Згідно із традиційним звичаєм, цього дня спочатку роздають їжу за поману за померлих, а потім споживають і самі.

В суботу ранком, напередодні Святої Трійці, до схід сонця, дівчата й молодичі йдуть в поле або в ліс рвати запашне зілля. Ввечері цього ж дня квітчають знадвору свої хати зеленими гілками липи та ясеня. У хаті за іконами кладуть васильок, а під ними засвічують лампадку. Долівку встеляють полином, чепчиком (диною щербушкою), горіховим листям – воно і гарно пахне, і краси добавляє. Зеленню прикрашають стовпи воріт.

Звичай внесення зелені в слободу до хати пов'язаний з накликанням багатства і врожаю, як про це йде мова у приказці: «Ой клади, дитино, чепчику – не буде комах». За народною уявою, вінок з живих квітів – це оборона від злої напасти.

Уважають, що Свята Неділя – це найголовніша з усіх неділь, бо це день Пресвятої Богородиці нашого Ісуса Христа.

Щоб бути обережним від крадіжки та згуби цілий рік, то добре роздати за поману з першої плачинди (plăcintă), спеченої для Святої Неділі. Спечену першу плачинду слід розламати на три шматки і роздати бідним. Другу печуть для сім'ї.

Після Святої Неділі всім дозволено спати на присьбі чи будь-де надворі.

В день Святої Неділі і слідує три дні не добре рвати жодної рослини, бур'яну чи будь-яке листя з лісу, бо «град поб'є засіви».

В цю неділю селяни варять просто неба різноманітні страви і взаємно частуються. Господині поливають молоком шлях чи стежку, якою їхні корови ходять до водопою або в поле на випас. На межах полів господарі кладуть для русалок по шматку хліба.

Весною, коли луки вкриваються травами, верби розпустануться і зазеленіють поля, «з води на берег виходять русалки».

За народною уявою, русалки – це дівчата або молоді жінки, які під час купання втопилися. Русалки відійшли від земного буття й переселилися в таємну сферу, на дно глибоких рік і озер, у казкові палати, збудовані з прозорого кришталю.

Місяць і зорі викликають русалок з води. З тихим плескотом хвиль, розгортаючи своїми блідими руками густе латаття, русалки виходять на берег. Вони – голі, у них біле знекровлене тіло, довге волосся, зелене, як трава; стан високий і гнучкий, а очі палкі й сині, як морська глибінь. В кожній русалки на голові – вінок з осоки, і тільки в старшої, царівни, вінок з водяних лілей. Після виходу з води, русалки сідають на березі, розчісують своє довге волосся або беруться за руки і водять дивовижні, з таємним шепотом, хороводи. Деколи вилазять на дерева й гойдаються на гіллі, як на гойдалці, і співають. Пісні русалок небезпечні: хто почує їх, то, як зачарований, підійде близько до них, а русалки заманять його до себе, візьмуть в своє коло, будуть бавитися з ним, а потім залоскочуть і затягнуть його у річку на дно.

В русалчин тиждень не слід кидати лушпиння з яєць, бо як воно потрапить на воду, то коло нього плаватимуть русалки й робитимуть людям шкоду. Цього ж тижня у четвер ніхто не повинен працювати, щоб не розгнівати русалок, щоб вони не нашкодили домашній худобі, птиці й усьому господарству. В

зелений тиждень ніхто не відважується купатися в річці чи озері. Починаючи з четверга, дівчата не йдуть у поле по одній і не купаються в річках – «щоб русалки не залоскотали». Вони носять при собі полин і любисток, бо цього зілля русалки бояться.

Мал. Михайла Тимошенка

Кажуть, що у четвер русалчиного тижня русалки виходять з води, бігають по полях та городах, розшукуючи своїх матерів. Якщо родичі не поминали їх у суботу, то, впливавши свою матір, русалка починає лоскотати її, промовляючи: «За те тебе лоскотала, що мене не поминала!»

Існує і таке повір'я, що русалки – це гідки баби, які ходять повсюди. Вони озброєні різними гострими предметами, щоб покарати всіх тих, які працюють на Трійцю.

Згідно з іншою легендою, русалки – це три царські дівчини. Вони повні ненависті проти християнства. Русалки святкують після Трійці, в понеділок, вівторок і середу.

Трійцю празнують, нічого не роблять, бо працювати може бути небезпечно. Кого русалки застануть працюючи, заберуть. Це значить, що він осліпне, покалічиться або оніміє. На свято Трійці кладуть за пояс полин, любисток, щоби уникнути неприємностей.

Після Трійці можна збирати різні рослини для лікування, бо до Трійці вони були пощупані русалками.

Дитяча сторінка

Вітаємо наших юних читачів із Міжнародним днем захисту дітей!

Любов БАЧИНСЬКА

Волошкове дитинство

Дитинство синьооке, мов волошки,
Його завжди буває зовсім трошки.
Воно веселе і дзвінкоголосе.
Розпустить коси і блукає босе.

Дитинство різнобарвне і щасливе,
Яскраве, простодушне, галасливе,
Воно ще поряд, зовсім недалеко,
Та вже летить у вирій, мов лелеки.

Дитинство пахне мамою і хлібом.
І навіть спогадом сумує ніби,
Та завжди в пам'яті моїй просторе,
Безмежно – синє волошкове поле.

Надія КРАСОТКІНА

Дитинство

Дитинство-казка, мов чарівна мить,
Там завжди сонячно і світло.
І річка вдаль приваблива біжить,
А поле травами розквітло.
Там стільки сонця, радості, тепла,
Краси чарівної без краю!
Там наймиліша стежка пролягла,
Лиш вороття туди немає.
Там велетні дерева до небес,
Струмочки чисті гомінливі,
Повсюди стільки казки і чудес...
Там ми були такі щасливі!
В дитинстві все яскраве і дзвінке,
Уміє серце милувати.
А малинове сонечко таке,

Що у словах не передати.
А неба синь нас кликала в політ,
Там чисті роси найсвітліші.
Там вперше пізнавали дивосвіт
Й були, мабуть, найщасливіші.

Щасливе дитинство

Щасливе дитинство – це тепла хатина,
В якій у любові зростає дитина;
Це мамина пісня, бабусина казка,
Любов усіх рідних, Господня ласка...

Щасливе дитинство – це друзів багато,
З якими і будні минають, як свято!
Це щедрі сюрпризи і здійснені мрії,
Казкові бажання і щирі надії...

Щасливе дитинство – в щасливій родині,
Яка все найкраще плекає дитині!
Благаєм, дорослі, зробіть все можливе,
Щоб квітло у світі дитинство щасливе!!!
(Автор невідомий)

Дитяча сторінка

Олександра МОНАСТИРЛІУ

БОЖА ПТАШКА

Ще з давніх часів люди шанобливо ставилися до всього, що їх оточувало, до рослин, тварин, птахів. Вони вважали, що вся та краса, яка жила поряд із ними – це неймовірний дар Матінки Природи. Зараз нам здається досить дивним, як колись люди прислухалися до природи, спостерігали прикмети, складали повір'я, казки, легенди. Одне із таких відомих повір'їв каже, що, хто візьме у руки ластівку або її яйце, у того лице вкриється веснянками (ластовинням), а дитина, в якій лице вкрите веснянками, побачивши навесні вперше ластівку, повинна тричі промовити: «Ластівки, ластівки, беріть у мене веснянки!». Також вважали, що ці неймовірні птахи в'ють свої гнізда, тільки під стріхами тих хат, де живуть щасливі, чесні люди. До ластівок ставляться дуже бережно, вважаючи, що руйнувати ластівчине гніздо – великий гріх.

Цікава історія сталася в одному невеличкому селі. Якось наприкінці весни, коли дерева буяли цвітом, насичуючи повітря чарівними ароматами, а з далеких заморських країн повернулися птахи і почали будувати свої хатини-гнізда. Під стріхою будинку, де жив маленький хлопчик Іванко, звила гніздо пара ластівок, які кожного року після холодної зими поверталися сюди. З часом вилупилися пташенята.

Одного разу маленький Іванко грався разом зі своїми друзями, які раптом помітили гніздо, і зацікавились ним.

Найстарший Андрійко вигукнув:

– Ого! Нічого собі, яке величезне гніздо!

– Так! Ластівки живуть в нас вже досить давно. Ось, недавно з'явилися пташенята, – відповів Іван.

– Невже? Я ніколи не бачив їх! Слухай, може, ми залізем на драбину та спробуємо подивитися? – спитав найстарший.

– Ні, Андрію, драбина досить важка, ми не донесемо її.

– Тоді я маю інший план! – не здавався хлопчик.

Андрій кудись побіг, а повернувшись, в руках ніс довжелезну палицю. Іванко, не розуміючи намір друга, запитав:

– А це тобі для чого?

– Зараз побачиш! – відповів Андрій і, підійшовши до гнізда, почав штовхати його палицею.

Решті хлопців це заняття здалося напрочуд веселим і вони миттю помчали роздобути й собі допоміжні засоби.

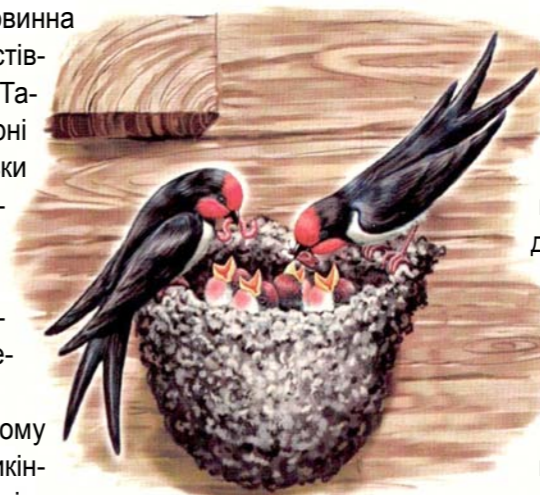
Маленькі ластів'ята кричали, а великі все кружляли над гніздом, не маючи змоги допомогти їм. Хлопці так розштовхали гніздо, що воно врешті-решт впало, а з нього випали пташенята, які розбилися об тверду землю.

А малеча, не задумуючись над своїм вчинком, побігла гратись далі.

Після тої події пройшло багато часу, а прикрі спогади з дитинства канули в забуття. Іванко та його друзі повиростали. Кожен побудував свій будинок, створив сім'ю, з'явилися діточки.

В кожного протікало спокійне життя. Та якось, одного вечора, в сім'ї Івана сталося лихо – пожежа охопила його дім. До того часу, як приїхала пожежна служба, все згоріло. Нічого не залишилося від того будинку. Сумний чоловік, поглянув у небо та побачив, як над згарищем кружляють ластівки, і саме тоді йому пригадалося, як він з друзями, будучи малими, розбили ластівчине гніздо.

Не дарма люди кажуть, що ластівка – улюблена пташка Бога. Тому, мої маленькі читачі, ніколи не робіть погане тим, хто оточує вас, навіть нашим маленьким друзям, бо вони безпорадні, а ми повинні їх захищати.

Дитяча сторінка

Роман ЗАВАДОВИЧ

Маруся Богуславка

(Авторська легенда)

То не чорні хмари над Богуславом стояли, то турки-яничари на місто напали, людям руки путами в'язали і гнали їх у далеку землю турецьку, в тяжку неволю.

Спіймали й дівчину-білявку, попівну Марусю Богуславку.

Вродлива, справжня красуня була Маруся. Тож, коли її в Стамбулі на базарі продавали, вподобав її багатий паша¹ турецький.

– Не годиться таку пишну квітку важкою каторгою в'язати, візьму її до свого дому, скажу її виховати в мусульманській вірі та в звичаях турецьких, туркенею стане, за дитину мені буде.

Купив паша Марусю, у свою палату привів, у турецьку одягу зодягнув і найняв учителів, щоб дівчинку по-своєму вчили, щоб її потурчили-побусурманили². І пильнували вчителі, щоб вона українського слова не чула, хреста не бачила, щоб не до Христа, а до Аллаха молилася. Але дівчинка глибоко в серці, мов чарівний образок, носила спогад про рідний край – про чудовий краєвид із сріблитою рікою, крутими скелястими берегами й білими хатками у вишневих садках.

Роки минали і той чудовий образ поволі затирали. Вже Маруся туркенею стала, пашу рідним батьком називала. Жила в розкошах, а коли паша з дому виїжджав, то ключі від усього хазяйства їй у руки віддавав.

Чудова була в паші палата, вся в золоті, сріблі й у самоцвітах, серед квітників і садів. Дзюрчали кришталеві водограї, мінілись веселчаними барвами клумби розкішних квіток, п'ярко пахли кущі й дерева.

А за садом-виноградом стояла вежа із сірого каменю збудована, в землю глибоко вмурована. Багато разів Маруся пашу питала, що це за будівля, та він відповіді не давав, будь-чим її відволікав. Це Марусю ще більше зацікавило.

Раз увечері пішла Маруся у сад гуляти, відчинила хвіртку в мурі-огорожі й опинилася під вежею. Стала до неї приглядатись, сотий раз думати-гадати, нащо паша таку похмуру вежу збудував.

І раптом донеслась до неї приглушена пісня. То не один голос співав, то кілька сотень людей співало, сумно на долю нарікало, що вже тридцять літ у неволі перебувають, Божого світу, сонця праведного не бачать.

Дівчина стрепенулась. Що це? І якась пісня близька її серцю, і слова наче знайомі. Маруся здогадалась: то невольники з України в цій вежі-темниці без сонця-світла гинуть, свою тугу за волею святою, за рідною землею піснею виливають. Відтоді Маруся спокою не мала, тихим сном не спочивала, все якусь таємну думку плекала.

Раз, як паша турецький у мечеть³ на молитву поїхав, Маруся щонайбільший ключ із схованки добула, до невольницької вежі побігла, залізом ковані двері відімкнула, стала на порозі і – ахнула. Триста козаків, бідних невольників, на соломі покотом лежали, і глухо подзвонювали кайдани на їхніх руках.

– Невільники нещасні, оце я вам двері на волю відчиняю! – промовила Маруся.

Переглянулися невольники.

– Не можна цій турецькій дівчині вірити! Хоч вона по-нашому й говорить, ніхто не знає, що вона в своїм серці проти нас замишляє.

Тоді Маруся на одвірок схилилась, слізьми залилась.

– Брати мої рідні. Бог мені свідок, що я ніяких хитрощів не замишляю, тільки допомогти вам хочу! Кажу вам, добре дбайте, у землі християнські втікайте, поки турки ще нічого не знають.

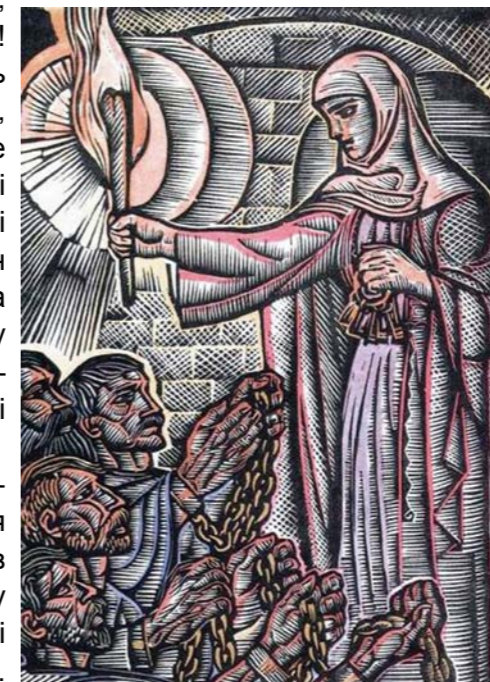
Вийшли невольники з вежі холодної, місто турецьке тихцем обминали, на себе хрест клали, в Україну темними ярами втікали. А

Дитяча сторінка

коли останній невольник з темниці вибігав, Маруся за руку його придержала.

– Прошу тебе, козаче, зроби мені послугу велику! Як дозволить тобі Господь у рідний край вернутись, ти містечка Богуслава не минай, моїм батькові-матері від доньки-бранки Марусі Богуславки низенький поклін передай! Скажи, що їх донька свою невольну провину спокутувала, братів рідних – невольників бідних – з неволі в Україну відпустила.

А той козак був кобзар-бандурист. То як вернувся він у рідний край, склав прегарну думу про турецьку бранку Марусю Богуславку і скрізь про неї людям співав.

Слухали люди, тяжко зітхали і допитувалися, що сталося з Марусею. Але кобзар цього не знав і в думі не розказав.

Так і залишилася навіки незнаною доля дівчини-бранки Марусі Богуславки, що без своєї вини туркенею стала та братам рідним – невольникам бідним – волю дарувала.

1 Паша – почесний титул найвищих військових і цивільних урядовців у мусульманських країнах.

2 Потурчити-побусурманити – примусити прийняти турецьку (мусульманську) віру.

3 Мечеть – молитовний дім у мусульман.

ВЕСЕЛІ ВІРШІКИ

Грицько БОЙКО

Чому зупинився годинник

– Щось годинник, – каже тато, – Раптом зупинився.

Треба в чистку віддавати, Мабуть, запилився...

– Звідки взятись тому пилу? – Мовила Галинка.–

Я ж годинник з милом мила, Там нема й пилінки!

Ще раз

Каже матері Панас, Як прийшли із міста:

– Дуже хочу я ще раз Меду попоїсти!
– То, виходить, ти вже їв?-
А Панас бурмоче:
– Ні, я раз уже хотів,
Тепер ще раз хочу!

Заблудились

Заблудились в лісі хлопці,
не знайдуть дороги.
Посиніли, задубіли, –
ледве тягнуть ноги.
Ідуть вони між дубами,
куди – невідомо...
Один каже: – Йдем на північ,
то і будем дома...
Другий каже: – Ні на північ
не піду я, друже,

бо на півночі – морози,
а я замерз дуже...

Знову почну

Ніяк не вгамує
Бабуся хлопчину:
Малий репетує
Вже цілу годину.

Та раптом стихає
Той крик голосний...
Бабуся зітхає:
– Засне, мій малий!

А з ліжка хлопчина:
– Ні, ні – не засну!
Я трошки спочину
І знову почну!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СВЯТИЙ ДУХУ, ВОЗНЕСИСЯ!..

Небилицю, яку хочу вам розказати, чув від моєї бабусі, а вони, мабуть, прочитали її де-небудь, бо були письменні, і страх любили читати. Але мені не довелося знайти її в жодній книжці...

Колись давно (мабуть, після колективізації та комуністичної пропаганди, люди перестали ходити до церкви, бо бач, «релігія опіум для народу!», а священики – шкуродери, сліпі пастирі, які тримають своїх «бебекей», тобто овечок, в темряві!) в одному з українських гірських сіл служили в дерев'яній церковці панотець Данило з дяком Гаврилом.

– Отче, мабуть, настав час і нам закрити церковцю і пуститись жебрачити, бо інкше помремо з голоду, – сказав одного разу дяк Гаврило.

– Відійди від мене, сатано! – крикнув панотець Данило і замахнувся на дяка святим хрестом.

– Та ми вже більше року, як служимо для двох-трьох глухих одовиць, – пробував переконати отця дяк Гаврило.

– Ми Господу Святому служимо і нікому іншому, а Господь, якщо хоче, то наповнить церкву мирянами!

– Не дочекаємось ми чуда Господнього – махнув рукою дяк Гаврило.

– І не будемо чекати. Ми самі зробимо чудо! – вирішив отець Данило!

Другого дня пішов на базар до Сіґетґраду і купив від голубаря Йошки білого-пребілого, чистого-пречистого, мов Святий Дух, голуба.

В суботу вечором розголосив по всіх околицях, що в неділю під час служби в церкві зійде з небес Святий Дух. В неділю заховав дяка у кутику на хорушах, і сказав йому:

– Коли я заспіваю «Святий духу, вознесися!», ти пусти голуба, але дивись тримай його міцно, щоб не вилетів, поки я не заспіваю «Святий Духу...»

Християни почувши, що Святий Дух зійде з небес, прийшли всі до церкви, така давка в церкві, що не дай Господи! А панотець Данило тільки посміхається попід вус і чекає моменту, коли народ побачить Святого Духа.

В цей час дяк Гаврило міцно тримав голуба і чекав, щоб отець заспівав «Святий духу, вознесися!». І ось відразу пролунало ангельським голосом понад головами грішного люду:

– Свя-а-а-тий-й-й Ду-у-уху-у-у, возне-е-еси-и-ися-а-а!

Але бідний дяк занадто міцно тримав голуба-духа, так міцно, що задушив бідну пташину, а коли побачив, що дух не ворухиться, проспівав жалібним голосом:

– Не-е-ема Ду-у-уха-а-а, за-а-аду-у-уши-и-ився-а-а!

– Свя-а-а-тий-й-й Ду-у-уху-у-у, возне-е-еси-и-ися-а-а! – повторив панотець Данило!

– Не-е-ема Ду-у-уха-а-а, за-а-аду-у-уши-и-ився-а-а! – повторив і дяк Гаврило своє «чтеніє».

– Свя-а-а-тий-й-й Ду-у-уху-у-у, возне-е-еси-и-ися-а-а! – проспівав у третє отець Данило!

– Не-е-ема Ду-у-уха-а-а, за-а-аду-у-уши-и-ився-а-а! – проспівав і Гаврило та, жбурнувши у панотця здохлим голубом, загорлав на всю церкву:

– Аж не віриш, подивися!

Християни розсміялись із задушеного духа, але після цього трафунку почали ходити до церкви. Господь таки зробив чудо!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Борис ПОЛИЩУК

ПРИШИЙ КОБИЛІ ХВІСТ

Начальник контори «Сіно» розпикав підлеглих:

– Протягом місяця ми уже в'ятнадцяте збираємося на екстрену нараду, щоб загострити найсерйознішу увагу на поліпшенні заготівлі сіна. Але замість того, щоб мати високі показники, ми маємо ганебне відставання. Лише на одній семенівській дільниці глибоко усвідомили відповідальність моменту і косять сіно за графіком, а також випереджаючи графік...

Він витер спітнілого лоба і глянув у зал:

– Є хто з Семенівки?

– Є!

– Встаньте, нехай вас побачать люди.

З останнього ряду підвівся дідокіняковороззирнувсянавроло. Начальник контори спочатку здивовано закліпав очима, а потім упевнено продовжив:

– Ось, будь ласка. Ми вчасно зміцнили в Семенівці керівництво, хоч і в літах поставили людину, але бойову. Е-е-е... як ваше прізвище?

– Мантатка.

– Так от, – вів далі начальник контори, – я й на попередніх нарадах помічав, що добродій Мантатка уважно дослухався до кожного мого слова і робив відповідні висновки. І нехай вам буде соромно, бо семенівська дільниця – найважча. Там корч на корчеві, болото на болоті. Прошу вас на трибуну, шановний добродію Мантатка, нехай про ваш досвід знають усі...

Дідок заходився розгублено м'яти бриля:

– Я того... Як би вам сказати...

– Сміливіше, – підбадьорив начальник контори. – Нам сьогодні треба обов'язково, як кажуть у народі, докопатися, де зарито собаку. Бо що ж це воно виходить? Надворі – золота пора, а трава ганебно стоїть на пні...

– Я той... Я – пришийкобиліхвіст...

Начальник контори тріпнув головою:

– Шановні, прошу пробачення. Слово має не добродій Мантатка, а добродій Пришийкобиліхвіст, який керує семенівською дільницею.

– Та ні, – ще більше розгубився дідок. – Семенівською дільницею керує Марченко.

– А ви хто? – притулив до лоба долоню начальник контори.

– Я Мантатка.

– Із Семенівки?

– Із Семенівки.

– Ну, то виступайте.

– Як же я виступлю, як я – пришийкобиліхвіст?

– Так хто ви такий?! – з притиском запитав начальник контори. – Мантатка, Марченко чи Пришийкобиліхвіст?!

– Я Мантатка, але пришийкобиліхвіст.

Вони мені за це пообіцяли копицю сіна.

– За що? – заклубочилася пара над начальником контори. – За те, що ви Пришийкобиліхвіст?

– Еге, – показав дідок пом'ятим брилем на стільця. – За те, що ходжу сюди й сиджу в останньому ряду.

– Хто пообіцяв?

– Семенівські косарі.

– Сідайте, – важко провів рукою по обличчю начальник контори, немов одганяючи од себе мару.

– Нехай хтось встане із Семенівки і по-людському розкаже, що воно й до чого, а то ви мене так замантачили, що аж у голові пришийкобиліхвіститься...

– Нема нікого із Семенівки, – знизав плечима дідок.

– Як нема?! Я ж наказав усім косарям бути на нараді!

– Вони мене послали, – виправдовувався дідок.

– Я що? Я на пенсії. Пообіцяли копицю сіна, от і сиджу...

– А косарі що роблять?

– Косарі? – перепитав дідок. – Хлопці при ділі, траву косять...

– Передайте Мантатці...

– Так Мантатка – це ж я...

– Передайте Пришийкобиліхвісту, що я доберуся й до нього, й до косарів! А тепер продовжимо нараду. Нам сьогодні за всяку ціну треба з'ясувати, де ж зарито собаку...

* * *

*Травень є травень. І ми неповторно живі,
й наші сади мов ліси з непролазною тінню.
Скільки тепла подаровано цьому камінню,
світла – цим вікнам, підземного тління – траві?*

*Скільки увімкнуто в нас кольорових вогнів?
Травня несем на собі неспокійну відзнаку:
тут, між великістю каменя й малістю злаку,
чи не обернеться милість природи на гнів?*

*Скільки на наших очах облетіло кульбаб?
Що залишається – стебел пусте безголів'я?
Мислячих стебел розкішно-густе пустослів'я?
Стежмо за вітром, і промінь – мов поданий трап.*

*Кров переміниться. Цвіт на каштанах мине.
Ми поспішаємо жити, немов після мору.
Може, у тім і спасіння – пізнати цю пору,
ніби останнє цвітіння. Єдине. Одне.*

Юрій АНДРУХОВИЧ

